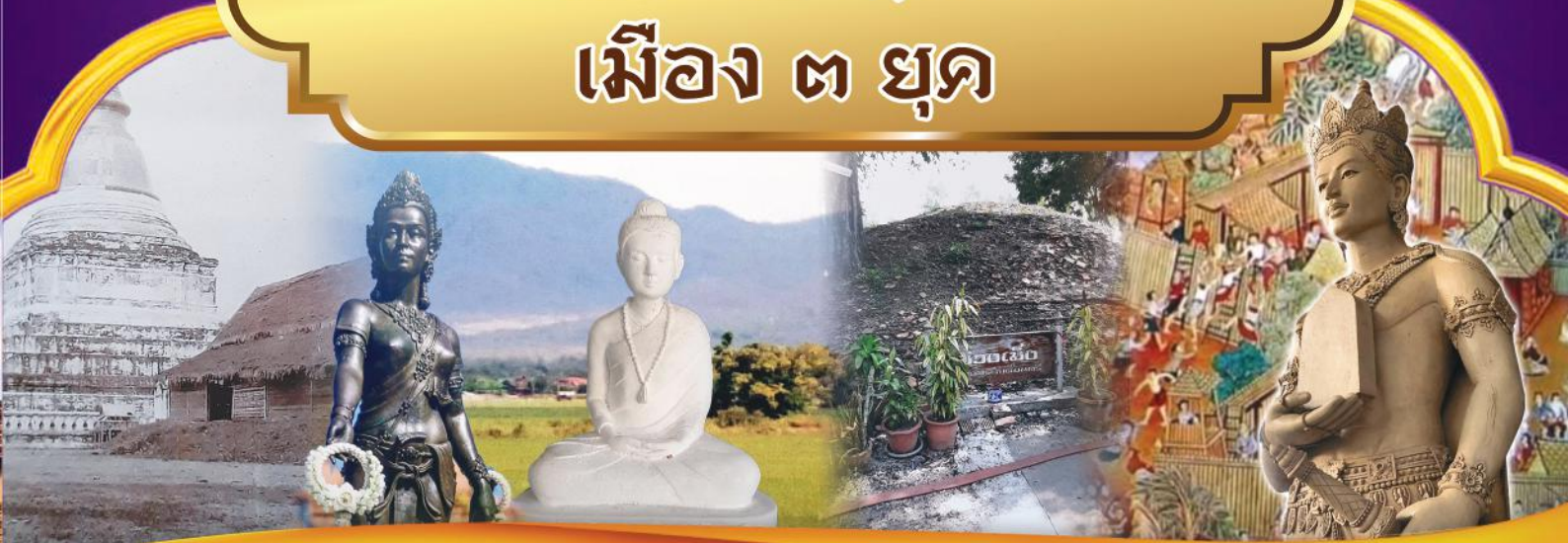

โตยฮ้อยเมืองเก่า
นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี
เมือง ๓ ยุค

ตามรอยประวัติศาสตร์ลำปาง ๑,๓๐๐ ปี

โดยฮอยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

สารจากผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง

การพัฒนาจังหวัดลำปางมุ่งเป้าหมายเพื่อให้ประชาชนคนลำปางมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีตามวิถีวัฒนธรรมของคนลำปาง สิ่งสำคัญคือให้ทุกคนได้ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมอันดีงาม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพบุรุษสืบทอดต่อกันมาหลายช่วงชีวิตคน เป็นเวลา ยาวนานกว่า ๑,๓๐๐ ปี ดังมีร่องรอยประวัติศาสตร์ที่ปรากฏเห็นได้จาก โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด บ้านเรือน สถาปัตยกรรม ประเพณีและความเชื่อ ซึ่งก่อให้เกิดคุณค่าทางวัฒนธรรม เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) และจับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือ เรียกเป็นภาษาคำเมืองว่า “ฮิตฮอย”

การศึกษาค้นคว้า จัดทำหนังสือ “โดยฮอยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค” จึงเป็นการ รวบรวมประวัติศาสตร์ ความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับคนลำปางมาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็น ยุคที่มีความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีการส่งต่อข้อมูลที่รวดเร็วและ สามารถแพร่กระจาย นวัตกรรมได้ง่าย สร้างการเรียนรู้ให้เกิดการสืบทอดและส่งต่อคุณค่า “ฮิตฮอย” ให้แก่คนรุ่นหลังในอนาคตยุคต่อไป เพื่อให้จังหวัดลำปางพัฒนาก้าวหน้าต่อไปทั้ง ๒ มิติ ด้วยการผสมผสานมนต์เสน่ห์แห่งความเป็นเมืองเก่า ย้อน ยุคทางประวัติศาสตร์มายาวนานกว่า ๑,๓๐๐ ปี เชื่อมโยงไปสู่มิติเมืองใหม่ภายใต้แนวคิด การพัฒนาให้เป็นเมือง น่าอยู่ ทันสมัย ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในเมืองมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อย่างยั่งยืน

จังหวัดลำปางขอมอบหนังสือ “โดยฮอยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค” ซึ่งจัดทำโดย ใช้งบประมาณภายใต้โครงการค่าใช้จ่ายในการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ จังหวัดลำปาง ประจำปี บประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ จัดพิมพ์จำนวน ๒,๐๐๐ เล่ม และจัดทำเป็นหนังสือ e-book (Electronic Book) เผยแพร่ทางเว็บไซต์ของจังหวัดลำปางและ เว็บไซต์สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง เพื่อให้หน่วยงานทุกภาค ส่วนได้เรียนรู้ สร้างงาน สร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนต่อไป และขอให้พี่น้องประชาชนคนลำปางได้ภาคภูมิใจและ ร่วมกันรักษา “ฮิตฮอยคนดีของดีดีลำปาง”

(นายชัชวาลย์ ฉายะบุตร)
ผู้ว่าราชการจังหวัดลำปาง

โตยฮ่วยเมืองเก่า
นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี
เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ปुरुณฆฏะ เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ “ปुरुณะ” แปลว่า เต็ม “ฆฏะ” แปลว่า หม้อ หมายถึงหม้อน้ำ มักจะเขียนพันธุ์พฤกษางอกออกมาจากหม้อน้ำ หมายถึงความอุดมสมบูรณ์มารวมกัน คตินี้ปรากฏทั้งในศาสนาพุทธและ พราหมณ์-ฮินดู โดยคตินิยมนี้ อาณาจักรล้านนาจึงนิยมสร้างจิตรกรรม หม้อปुरुณฆฏะในศาสนสถาน เช่นฝาผนัง แผงคอสอง บานประตู หน้าต่าง รวมทั้งศาสนวัตถุประเภท ตู้พระธรรม หีบพระธรรม ฯลฯ เพื่อเป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ อันเป็นเครื่องหมายแห่งความ เป็นมงคล

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ความนำ

นครลำปางถือได้ว่าเป็นเมืองเก่าแก่เมืองหนึ่งของประเทศไทย หลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลว่า นครลำปางสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ.๑๒๒๓ นับถึงปัจจุบันมีอายุมากกว่า ๑๓๐๐ ปี ในช่วงระยะเวลากว่า ๑๓๐๐ ปีนี้แบ่งยุคสมัยนครลำปางออกเป็น ๓ ช่วงด้วยกัน คือ

๑. ยุคเขลางค์นคร หลังจากที่พระนางจามเทวีอภิเษกให้เจ้ามหันตยศุมารแผดผู้พี่ครองนครหริภุญไชย เมื่อ พ.ศ. ๑๒๒๓ แล้วนั้น เจ้ามหันตยศุมารแผดผู้น้องของพระนางจามเทวี ได้ยกไพร่พลชาวหริภุญไชยข้ามดอยขุนตานมาสู่ลุ่มแม่น้ำวัง โดยให้พรานเขลางค์เป็นผู้นำทางเพื่อมาปรึกษาพระสุพรหมฤๅษี ซึ่งบำเพ็ญสมณธรรม ณ ดอยทเวยรรคบรรพต (ดอยง่าม ภายหลังเรียกสุภบรรพตหรือดอยงาม) ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของแม่น้ำวัง เพื่อขอให้พระฤๅษีช่วยอนุเคราะห์สร้างเมืองใหม่ พระสุพรหมฤๅษีนำเจ้ามหันตยศจากดอยง่ามมายังช่วงเม้งซึ่งเป็นม่อนดอยเล็กๆทางทิศตะวันตกของดอยทเวยรรคบรรพตใกล้กับแม่น้ำวัง จากบริเวณช่วงเม้งพระสุพรหมฤๅษีได้ชี้จุดที่สมควรเป็นชัยภูมิสร้างเมืองใหม่ คือบริเวณที่อยู่ทางทิศตะวันตกติดกับแม่น้ำวัง แล้วพระสุพรหมฤๅษีจึงนำศิลาบาศก์ก้อนหนึ่งเรียกว่า “ผาบ่อง” มาฝังไว้เพื่อเป็นใจเมือง เมื่อสร้างเมืองเสร็จในปี พ.ศ. ๑๒๒๓ แล้วนั้นได้ขนานนามเมืองใหม่ว่า “เขลางค์นคร” ตามนามของพรานเขลางค์ผู้เป็นมัคคุเทศก์นำทาง แล้วพระสุพรหมฤๅษีได้อภิเษกเจ้ามหันตยศุมารเป็นกษัตริย์ครองเขลางค์นครพระนามว่า “เจ้าอินทเรศวร”

จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์สันนิษฐานว่าเจ้าผู้ครองเมืองเขลางค์นครหลังจากสมัยเจ้าอินทเรศวรจะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ครองนครหริภุญไชย นักประวัติศาสตร์เชื่อว่าเขลางค์นครอยู่ในฐานะเมืองลูกหลวงของนครหริภุญไชยจนถึงปี พ.ศ.๑๘๓๙ ได้ตกอยู่ในอำนาจของราชวงศ์มังรายแห่งอาณาจักรโยนกเชียงแสน

๒. ยุคเมืองนคร พระญามังรายแห่งอาณาจักรโยนกเชียงแสนยกทัพมายึดนครหริภุญไชยในปี พ.ศ. ๑๘๒๔ หนังสือชินกาลมาลีปกรณ์กล่าวว่า “โปรดให้ยกเสวตฉัตรขึ้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแคว้นโยนก (โยนก) ทั้งสิ้นและในนครหริภุญไชย” พระญายีบาษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรหริภุญไชยหนีมาพึ่งพระญาเบิกพระโอรสผู้ครองเมืองเขลางค์นคร ครั้นถึงปีพ.ศ. ๑๘๓๙ พระญาเบิกยกทัพเมืองเขลางค์ไปต่อสู้กองทัพเจ้าขุนครามโอรสพระญามังราย ณ พุ่งข้าวสารซานเมืองเชียงใหม่แต่พ่ายแพ้ กองทัพขุนครามยกทัพมายึดเมืองเขลางค์นคร เจ้าขุนครามแต่งตั้งให้ขุนไชยเสนาครองเมืองนครเขลางค์ภายใต้พระราชอำนาจของราชวงศ์มังราย ขุนไชยเสนาได้ขยายเมืองเขลางค์นครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้มีศูนย์กลางอยู่ที่วัดเชียงภูมิ (วัดปงสนุกในปัจจุบัน) เมื่อ ปีพ.ศ. ๑๘๔๔ เอกสารทางประวัติศาสตร์เรียกชื่อเมืองนครลำปางในช่วงเวลาดังตั้งแต่นั้นปี พ.ศ. ๑๘๔๔ - พ.ศ. ๒๒๗๕ ว่า “เมืองนคร” (เอกสารบางแห่งบันทึกว่า นคร ละคร ละคร ออกเสียงในภาษาพูดว่า ละคอน) สมัยเมืองนครเริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านนาสืบเนื่องจนถึงสมัยพม่าปกครองล้านนา

โดยอวยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ความนำ

๓. ยุคเมืองนครลำปาง เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๒๗๕ เมื่อหนานทิพย์ช้างผู้กล้าหาญชาวบ้านปางยางคก
ปราบปรามท้าวหมหายศได้สำเร็จและได้รับการอัสสาสิทธิเสกขึ้นเป็นพระญาสุลวะลือไชยเจ้าผู้ครองนครลำปาง
ภายหลังได้รับพระราชทานนามว่า “พระญาไชยสงคราม” อีกนามหนึ่งจากพระเจ้ากรุงอังวะ จึงรู้จักกันในนาม
“เจ้าพระญาสุลวะลือไชยสงคราม” หรือ “พ่อเจ้าทิพย์ช้าง” เชื้อสายของพระญาสุลวะลือไชยสงครามได้สืบ
พระวงศ์เป็นเจ้านครลำปาง เจ้านครลำพูน เจ้านครเชียงใหม่ และเจ้าเมืองต่างๆ เช่นพะเยา เมืองงาว เชียงราย
เมืองปาย เมืองฝาง จนกระทั่งหมดยุคสิ้นสมัยการปกครองโดยเจ้านคร

สำหรับเมืองนครลำปางนั้น เชื้อสายของพระญาสุลวะลือไชยสงคราม ได้สืบพระวงศ์ติดต่อกัน
มาจนถึงเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ซึ่งเป็นเจ้านครลำปางลำดับที่ ๑๒ เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ถึงแก่พิราลัย
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ ซึ่งถือว่าเป็นปีสุดท้ายของสมัยเมืองนครลำปาง

มงคล อุกนิก

๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

โตยฮ่วยเมืองเก๋ นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

สารบัญ

เรื่อง

- ลำดับเวลา (Time Line) เขตคันคร ๑,๓๐๐ ปี
- ยุคสมัยที่ ๑ : เขตคันคร เมืองคู่แผ่นดินศรีอยุธยา
- ยุคสมัยที่ ๒ : เมืองนคร หรือ เมืองละกอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ
- ยุคสมัยที่ ๓ : เมืองนครลำปาง เมืองคู่บ้านมีจักรวังค์
- ผังเมือง ๓ ยุค
- ปัจฉิมบทจากประธานเครือข่ายลำปางรักษ์เมืองเก่า

หน้า

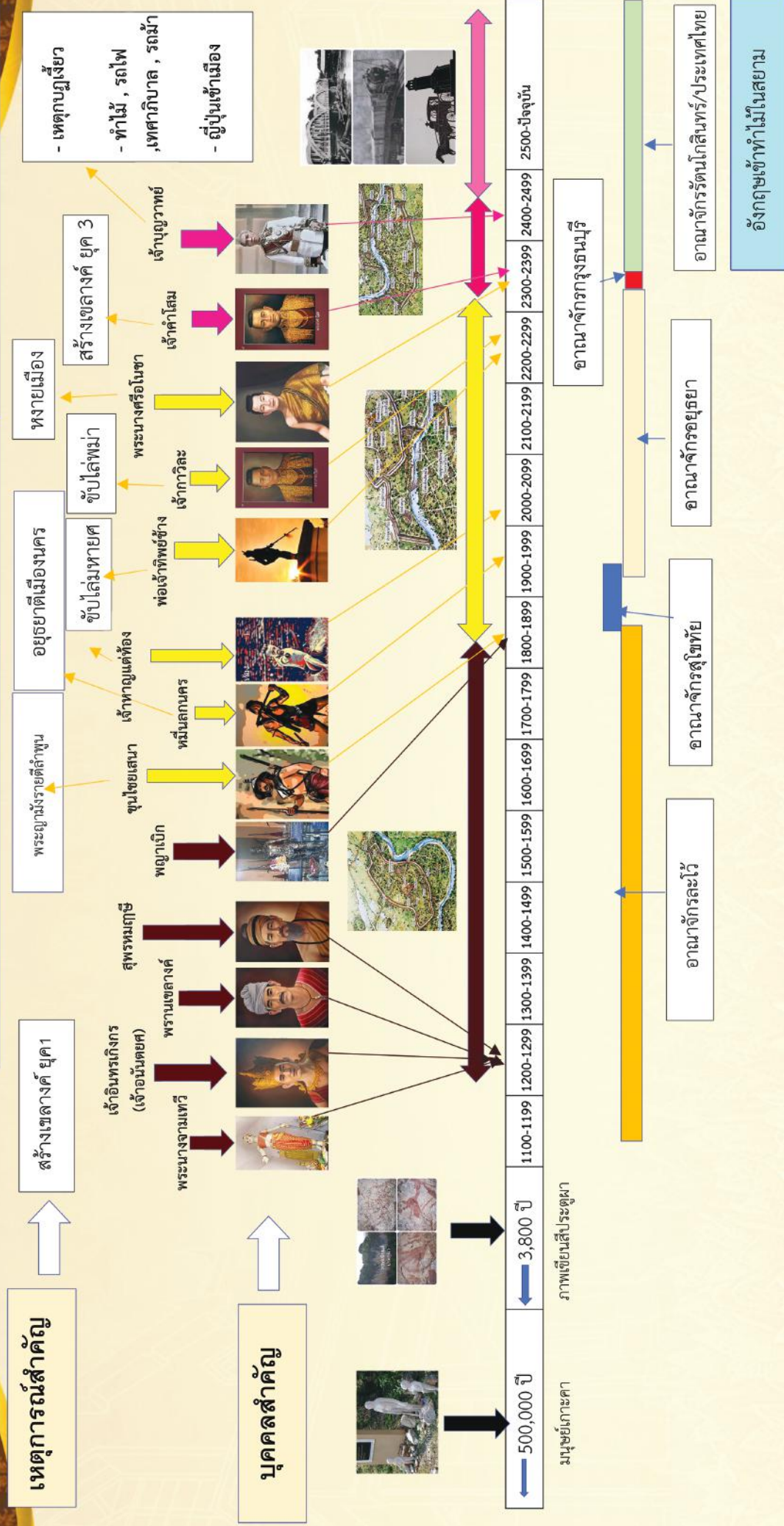
- ๑
- ๒ - ๗
- ๘ - ๑๗
- ๑๘ - ๓๓
- ๓๔ - ๓๕
- ๓๖

วิดิทัศน์ ลำปาง ๓ ยุค

พจนานุกรม

อาณาจักรทริภุญไชย	ตำนาน	เสียงใหม่
-------------------	-------	-----------

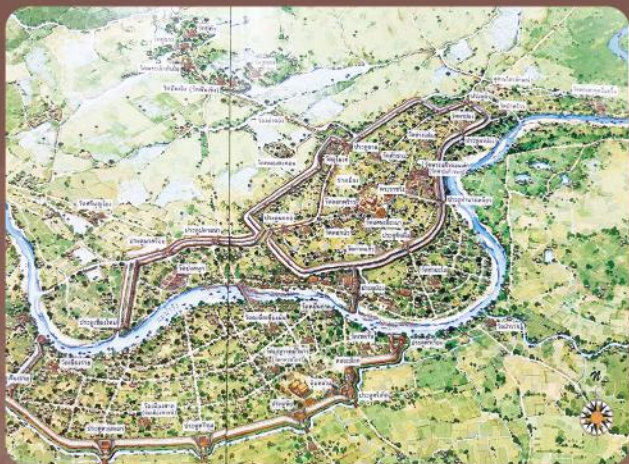
สหรัฐอเมริกา

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๑ : เหลืองคั่นคร เมืองคู่แผ่นดินครหิรัญไชย (พ.ศ. ๑๒๒๓ - ๑๘๔๔)

แผนที่ลำปางเมือง ๓ ยุค

ลำปางตามร่องรอยประวัติศาสตร์ เมือง ๓ ชื่อ : คน ๓ ยุค ถือเป็นเมืองที่เกิดต่อเนื่องและเชื่อมโยงกันในบริเวณพื้นที่กว่า ๑,๐๐๐ ไร่ วิถีชีวิตของชาวลำปาง จึงผูกพันต่อเนื่องนับจากอดีตจวบจนปัจจุบัน คนลำปางกับเมืองเก่าจึงมีอาจแยกขาดจากกันได้

พระนางเจ้าจามเทวี

ลำปางเมือง ๑,๓๐๐ ปี เริ่มขึ้นเมื่อใด ?

- พ.ศ. ๑๒๐๕ พระนางจามเทวีพระสุณิสา กษัตริย์ละโว้ เสด็จมาครองนครหิรัญไชย (เมืองลำพูน) และประสูติพระโอรสแฝด เจ้ามหันตยศกุมารและเจ้าอนันตยศกุมาร
- พ.ศ. ๑๒๒๓ เมื่อพระโอรสอายุครบ ๑๘ ชันษาพระนางจึงเวนเมืองให้แก่เจ้ามหันตยศแฝดผู้พี่และตกลงพระทัยให้เจ้าอนันตยศแฝดผู้น้องไปหาทำเลสร้างเมืองใหม่

ดอยง่าม(ทวยรรคบรรพต) หรือดอยงาม(สุภบรรพต)

ที่พำนักของพระสุพรหมฤๅษี

- ได้พบพระสุพรหมฤๅษีแห่งดอยง่ามโดยการนำของพรานป่านามว่า “เขลางค์”

เรื่องราวลำปาง

เจ้าอนันตยศ

พระสุพรหมฤๅษี

พรานเขลางค์

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๑ : เหลืองคั่นคร เมืองคู่แผ่นดินศรีสุโขทัย (พ.ศ. ๑๒๒๓ - ๑๘๔๔)

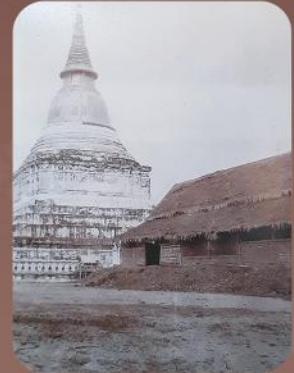
- พระสุพรหมฤๅษีเจ้าอมรินรมฝั่งน้ำแม่วังทิศตะวันตกเป็นจุดสร้างเมือง ให้ชื่อว่า “เหลืองคั่นคร” ตามชื่อของนายพราน

บริเวณเมืองเก่าลำปาง ๓ ยุค

ชัยภูมิสร้างเหลืองคั่นคร

จุดสร้างเมืองคือบริเวณ
วัดชมพูหรือวัดพระแก้วชมพู
(วัดพระแก้วดอนเต้าในปัจจุบัน)

- เนินที่พระสุพรหมฤๅษีเจ้าจุดสร้างเมืองเหลืองคั่นครนั้นต่อมาเรียกว่า “ช่วงเม้ง” หรือ “สนามพล”

บริเวณเนินดินจุดยืนดูชัยภูมิ สร้างเหลืองคั่นคร

ช่วงเม้งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ของ
มณฑลทหารบกที่ ๓๒ จ.ลำปาง

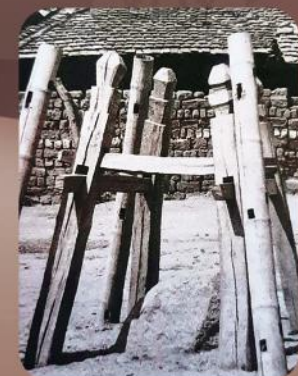
- จุดหมายใจเมืองพระฤๅษีให้นำศิลาบาศก์มาวางไว้เรียก “ผาบ่อง” ตามคติความเชื่อดั้งเดิม ปัจจุบันยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในแคว้นสิบสองปันนา

บริเวณวัดผาบ่องปัจจุบันเป็น
วัดร้างอยู่ใกล้วัดช้างค้ำ

มีโครงการขุดค้นโดยเทศบาลนครลำปาง
ร่วมกับสำนักงานศิลปากรที่ ๗
จ.เชียงใหม่

ความเชื่อเรื่องหินใจเมืองยังปรากฏ
ให้เห็นในปัจจุบันแถบสิบสองปันนา
มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน

เรื่องราวลำปาง

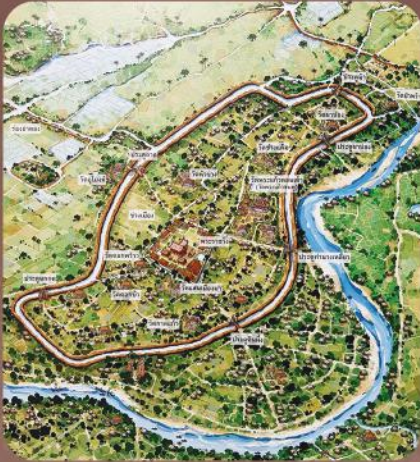
โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๑ : เขลางค์นคร เมืองคู่แผ่นดินนครหริภุญไชย (พ.ศ. ๑๒๒๓ - ๑๘๔๔)

- แล้วพระสุพรหมฤๅษีจึงอภิเษกให้เจ้านันตยศครองเมืองเขลางค์นครมีพระนามว่า “เจ้าอินทเร็กกร”

เขลางค์นครเมืองรูปหอยสังข์

- บริเวณที่ตั้งนครเขลางค์ริมน้ำแม่วังฝั่งตะวันตก มีรูปทรงกำแพงเมืองเป็นรูปหอยสังข์ (สังขปัตรฐานฐาน) ขนาดกำแพงยาว ๔,๔๐๐ เมตร มีเนื้อที่ ๖๐๐ ไร่
- ประตูกำแพงมี ๖ ประตู คือ ประตูม้า ประตูบาบอง ประตูท่านาง ประตูต้นผึ้ง ประตูนกกุดและ ประตูตาล

เจ้าอินทเร็กกร
(อนันตยศกุมาร)

- เจ้าอินทเร็กกรทรงเลื่อมใสในพุทธศาสนาได้อาราธนาพระสงฆ์และพระครูพราหมณ์จากนครหริภุญไชยมาเผยแพร่ศาสนาแก่ชาวเขลางค์นคร

- พระองค์ทูลเชิญพระราชมารดา เสด็จมายังเขลางค์นครแล้วอาราธนาพระสุพรหมฤๅษีให้สร้างเมืองอ่าลัมพางค์ทางทิศตะวันตกของเมืองเขลางค์นครให้พระนางจามเทวีประทับ

พระนางจามเทวีทรงเครื่องครัด
ในการปฏิบัติธรรม

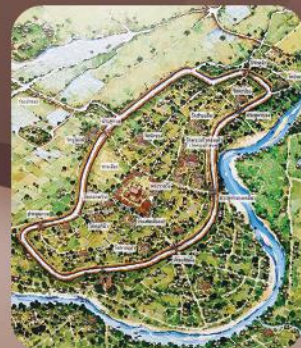

“อ่าลัมพางค์นคร” อยู่ทางทิศตะวันตก
ของเขลางค์นครในบริเวณกลุ่มโบราณสถาน
วัดกู่คำกู๋ขาวและวัดพระเจ้าทันใจ

พระนางวิลังคิธาราชเทวี
มเหสีของเจ้าอินทเร็กกร

เมือง “อ่าลัมพางค์นคร”
เมือง “เขลางค์นคร”

สถูปบรรจุอัฐิพระนางจามเทวี

- พระนางเจ้าจามเทวีทรงประทับอยู่ปฏิบัติธรรมในเมืองอ่าลัมพางค์ระหว่างปี พ.ศ. ๑๒๕๑ - ๑๒๕๗ ทรงพระประสูติจึงเสด็จกลับนครหริภุญไชยไม่นานก็สวรรคต พระชนมายุ ๙๒ พรรษา
- เจ้านันตยศทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาตลอดรัชกาลมีการสร้างวัดวาอารามน้อยใหญ่จำนวนมาก
- เจ้ามหันตยศ สวรรคตที่นครหริภุญไชยเมื่อพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา ประมาณ พ.ศ. ๑๒๘๕ ส่วนเจ้าอินทเร็กกรก็สวรรคตตามอายุไข ข้าราชการบริพารถวายพระเพลิงพระศพแล้วอัญเชิญพระอัฐิไปบรรจุที่ป่าไผ่ทางทิศอีสานของนครหริภุญไชย

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๑ : เหลืองคั่นคร เมืองคู่แผ่นดินนครหริภุญไชย (พ.ศ. ๑๒๒๓ - ๑๘๔๔)

- เมืองเหลืองคั่นครหลังรัชสมัยของเจ้าอินทริเกรงแล้วมีเจ้าครองนครต่อเนื่องมาหลายพระองค์
ในฐานะเมืองลูกหลวงของแคว้นหริภุญไชย

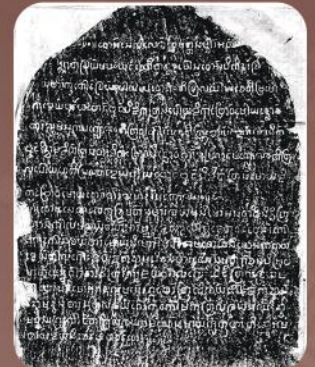
ราชวงศ์จามเทวีปกครองหริภุญไชย
ระหว่าง พ.ศ.๑๒๐๕ - พ.ศ.๑๕๘๕
มีกษัตริย์ทั้งหมด ๒๙ รัชกาล

ราชวงศ์พระเจ้าอาทิตย์ราช
ปกครองหริภุญไชยต่อมา
ระหว่าง พ.ศ.๑๕๘๕ - พ.ศ.๑๗๒๕
มีกษัตริย์ทั้งหมด ๙ รัชกาล

ราชวงศ์พระเจ้าอาทิตย์ราช
เป็นผู้สร้างพระบรมธาตุหริภุญไชย

จารึกพระเจ้าสวาวิสีทิ
วัดดอนแก้ว ลำพูน
พุทธศตวรรษที่ ๑๗ ภาษามอญและบาลี
กล่าวถึงการบำรงศาสนาและการออกบวช
ของพระองค์และพระโอรส

- แคว้นหริภุญไชยและเหลืองคั่นครนั้นมีดินแดนติดต่อกับแคว้นโยนกเชียงแสนซึ่งมีเมืองพะเยา
เป็นเมืองเอก เมืองพะเยามีลูกเมืองคือแช่มหม เมืองวัง เมืองงาวจึงปรากฏหลักฐานว่าระยะหลังชาวไท -
ยวนจะมีบทบาทด้านการปกครองในเหลืองคั่นครและนครหริภุญไชยมากขึ้น

แคว้นหริภุญไชย และพื้นที่เชื่อมโยง
กับแคว้นโยนก - เชียงแสน

ภาพขุนเจือง กษัตริย์แห่งแคว้นโยนกเชียงแสนที่ยกไปช่วยพระเจ้าแผ่นดินกัมพูชา
ในการทำสงครามปรากฏที่ปราสาทนครวัด ขุนเจืองมีความสัมพันธ์
เกี่ยวข้องกับไทยอมาตย์ที่ได้รับการแต่งตั้งจากพระญาติวงศ์นครหริภุญไชย
ให้มาครองเหลืองคั่นคร เมื่อ พ.ศ.๑๗๒๕

พระบรมธาตุวัดพระแก้วชมพู
ศูนย์กลางเมืองเหลืองคั่นคร

- ในปลายสมัยหริภุญไชยพระญาติวงศ์นครหริภุญไชยส่งไทยอมาตย์
มาครองเหลืองคั่นคร ครั้นถึง ปี พ.ศ.๑๗๒๕ ไทยอมาตย์ก่อกบฏยกทัพเข้ายึดนครหริภุญไชยได้และสำเร็จโทษ
พระญาติวงศ์นครหริภุญไชยแล้วขึ้นครองราชย์เสียเอง หลังจากนั้นก็มีกษัตริย์ปกครองสืบมาอีกหลายพระองค์

พระพิมพ์ดินเผาชุดพบที่วัดพันเชิง(ร้าง)
ย่านเมืองเก่าลำปาง
(อยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองเหลืองคั่นคร)
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗
ร่วมสมัยกับอาณาจักรหริภุญไชย

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๑ : เหลืองคั่นคร เมืองคู่แผ่นดินครหิรญุไชย (พ.ศ. ๑๒๒๓ - ๑๘๔๔)

- พ.ศ. ๑๘๑๔ พระญายีบากษัตริย์นครหิรญุไชยส่งพระโอรสคือพระญาเบิกมาครองเหลืองคั่นคร ให้พระญาบอนครองเมืองพลนคร (แพร่)

อนุสาวรีย์พระญายีบา ที่คอย “บาไห้” ลำพูน

พระญาเบิกผู้ครองเมืองเหลืองคั่นครองค์สุดท้าย

- พ.ศ. ๑๘๒๔ พระญามังรายยกทัพมาตีนครหิรญุไชย พระญายีบาหนีมาพึ่งพระญาเบิก พระญายีบา พระญาเบิกและพระญาบอนรวมกำลังฝึกไพร่พลนานถึง ๑๕ ปี ถึง พ.ศ. ๑๘๓๙ จึงยกกำลังกลับไปตีนครหิรญุไชยและเชียงใหม่โดยให้พระญายีบาอยู่ดูแลเมืองเหลืองคั่นคร หมายถึงยึดเมืองคืนแต่ก็พ่ายแพ้ พระญาบอนเสียชีวิตในสนามรบ พระญาเบิกถูกอาวุธเสียชีวิตไพร่พลนำพระศพขึ้นหลังช้างหนีข้ามดอยขุนตาน กลับมาเหลืองคั่นครและนำพระศพมาฝังไว้ริมน้ำแม่ต๋อยแล้วหนีเข้าเมือง พระญามังรายให้ขุนครามนำทัพติดตาม ฝ่ายพระญายีบาทราบข่าวแพ้ศึกจึงพาครอบครัวหนีไปพึ่งใบบุญเจ้าเมืองสองแคว ภายหลังได้รับการแต่งตั้งให้ครองเมืองกำแพงเพชรและสิ้นพระชนม์ในเมืองนั้น เป็นอันสิ้นสุดอาณาจักรหิรญุไชย และเหลืองคั่นครตั้งแต่นั้นมา

ที่ตั้งเวียงต้าบ สนามรบ
ด้านทัพพระญามังราย

อนุสาวรีย์พระญาเบิก
ที่เวียงต้าบ

อนุสาวรีย์เจ้าพ่อขุนตาน
ที่ศาลเจ้าพ่อขุนตาน
อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง

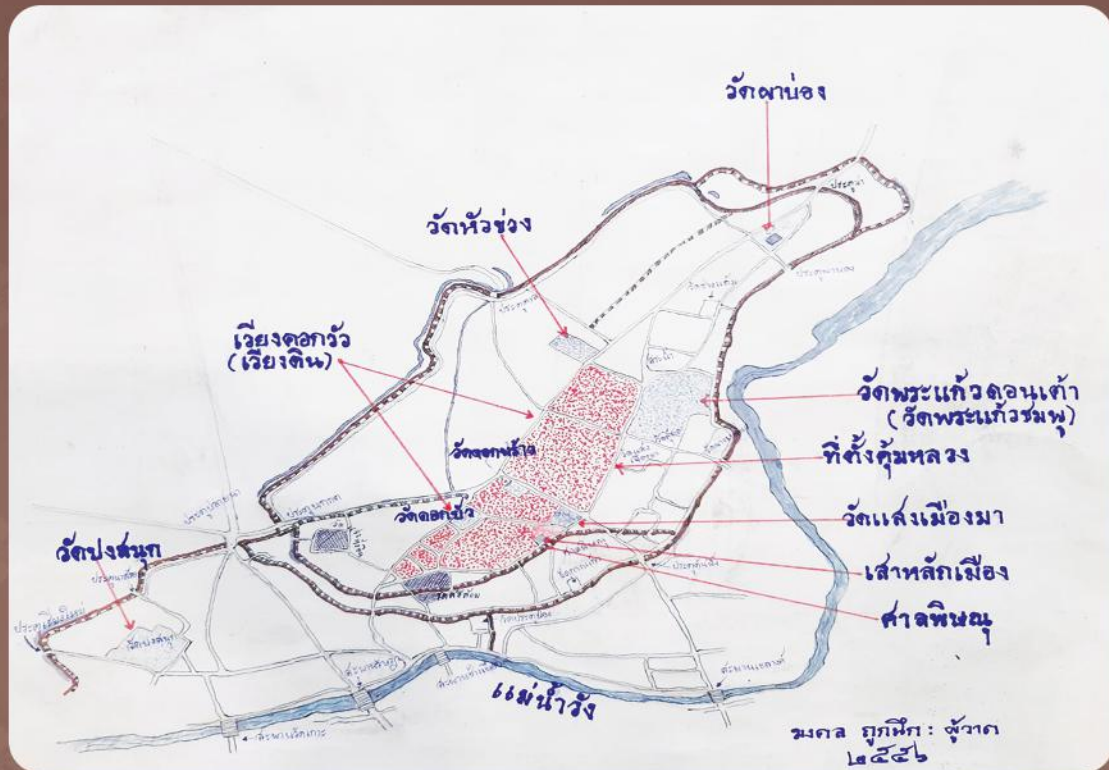

โดยย่อเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

แผนที่แสดงที่ตั้งของเมืองเขลางค์นคร

กำแพงเมืองรูปหอยสังข์เขลางค์นคร

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

- เชลางค์นครยุคที่ ๒ รู้จักกันในนามเมืองนคร หรือ เมืองละคอน (พ.ศ. ๑๘๔๐ - ๒๒๓๕)

เมืองละคอนภายใต้การปกครองของราชวงศ์มังรายแห่งอาณาจักรล้านนาที่นครเชียงใหม่ เป็นศูนย์กลางและนับเนื่องต่อมาจากการปกครองของพระเจ้าบุเรงนอง (ผู้ชนะสิบทิศ) แห่งราชวงศ์ตองอูชาวพม่า

วิถีชีวิตชาวเมืองละคอน
อาณาจักรล้านนา

พระญามังราย

พระเจ้าบุเรงนองแห่งเมืองหงสาวดี

เมืองละคอนกลายเป็นเมืองหน้าด่าน ด้วยความเป็น “ผู้กล้าคนหาญ” ของชาวเมืองละคอนจึงเป็นที่ไว้วางใจจากพระเจ้าเชียงใหม่ให้เป็นแม่ทัพสำคัญในการสู้รบปราบปรามความไม่สงบที่เกิดขึ้นอยู่เสมอมา

นักรบล้านนาโบราณนุ่งขร่าย(เสื้อเกราะ)ขัดดาบ เหล่านักรบเมืองละคอน “ผู้กล้าคนหาญ”

- ลำดับผู้ปกครอง เหตุการณ์สำคัญและการพัฒนาบ้านเมืองของเจ้าเมืองละคอนทั้ง ๙ องค์ พอจะกล่าวโดยสังเขปดังนี้

- ขุนไชยเสนา (แสนพิงไชย) (พ.ศ. ๑๘๔๐ - ๑๘๘๓)

ขุนไชยเสนาเป็นกำลังสำคัญผู้นำทัพร่วมกับขุนคราม โอรสของพระญามังรายเอาชนะพระญาเบิกและ พระญาบอน จนทำให้พระญาธิบาแห่งนครทริภุญไชยหลบหนีไปเมืองสองแคว จนสิ้นสุดอาณาจักรทริภุญไชยตั้งแต่นั้น

เรื่องราวลำปาง

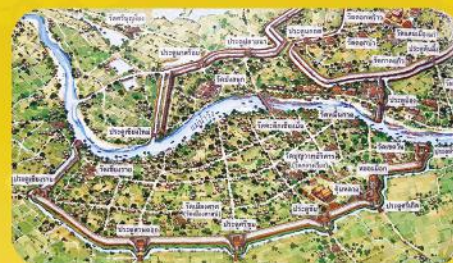
โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละกอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

เมื่อขุนไชยเสนาหรือแสนพิงไชยขึ้นครองเมืองนคร(ละกอน) ได้ขยายเมืองจากเขตเดิมออกมาทางตะวันตกอีก ๓๐๐ ไร่โดยล้อมกำแพงเชื่อมต่อจากเดิมมา ๓ ด้านเว้นด้านทิศใต้ใช้แม่น้ำวัง เป็นกำแพงธรรมชาติ มีประตูเมืองเพิ่ม ๔ ประตู คือ ประตูป่องลม ประตูเชียงใหม่ ประตูนาสร้อยและ ประตูปลายนา

ขยายเมืองออกมาด้านตะวันตก

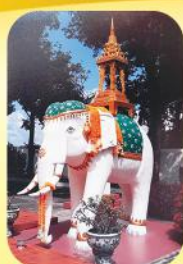
วัดปงสนุก

ย้ายศูนย์กลางเมืองมาที่วัดเชียงภูมิ (วัดปงสนุก) ในปี พ.ศ. ๑๘๔๔ พร้อมกับการสร้างวัดวาอารามและทำนุบำรุงพุทธศาสนา ขุนไชยเสนาครองเมืองนคร(ละกอน) ถึง พ.ศ. ๑๘๘๓ เป็นอย่างน้อย

● เจ้าหมื่นลกนคร (พ.ศ. ๑๙๒๙ - ๑๙๘๕)

เป็นเจ้าเมืองละกอนซึ่งมีศักดิ์เป็นพระเจ้าอาของพระเจ้าติโลกราช

พ.ศ.๑๙๓๑ ถูกเรียกให้ยกทัพจากเมืองละกอนไปปราบพ้อท้าวมหาพรหมเจ้าเมืองเชียงราย (พระเจ้าอาของพระญาแสนเมืองมาพระเจ้าเชียงใหม่ในขณะนั้น) ซึ่งยกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่หมายจะขึ้นครองนครเชียงใหม่ ท้าวพ้อท้าวมหาพรหมแตกพ่ายแต่ไม่ยอมแพ้อีกกลับไปชักชวนกองทัพจากกรุงศรีอยุธยา มาตีเมืองละกอนก่อนเข้าตีเมืองเชียงใหม่ แต่ก็พ่ายแพ้ต่อกองทัพของเจ้าหมื่นลกนครอีก ในการศึกครั้งนั้นเกิดวีรกรรมความกล้าหาญของชายาเจ้าหมื่นลกนคร โดยธรรมเนียมการศึกหญิงจะแต่งกายเยี่ยงบุรุษเข้าสู้รบกับข้าศึกเคียงคู่สามีทั้งที่เจ้านางมีครรภ์อ่อนๆ ภายหลังบุตรที่คลอดออกมาจึงได้ชื่อว่า “เจ้าหาญแต่ท้อง”

พระแก้วดอนเต้า

ในปีพ.ศ.๑๙๗๙ พระญาสามฝั่งแกนเสวยราชย์ ณ นครเชียงใหม่ (ครองราชย์ต่อจากพระญาแสนเมืองมา) ได้ทราบข่าวการพบพระแก้วมรกตที่เมืองเชียงรายพระองค์จึงมีรับสั่งให้อัญเชิญมายังนครเชียงใหม่ แต่ช้างที่อัญเชิญพระแก้วมรกตกลับเลือกเดินทางไปยังเมืองละกอนแทน พระแก้วมรกตจึงถูกอัญเชิญให้ประดิษฐาน ณ วัดชมพู เป็นเวลา ๓๒ ปี ชาวละกอนจึงเรียกว่า วัดพระแก้วชมพู (ปัจจุบันคือวัดพระแก้วดอนเต้า)

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

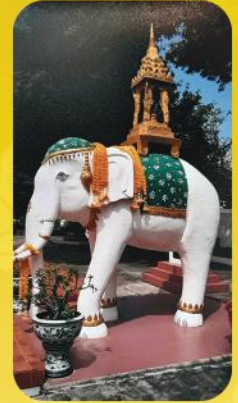
ในช่วงที่พระแก้วมรกตประดิษฐานในเมืองละคอน พระพรหมราชปัญญานักปราชญ์ชาวเมืองละคอนได้แต่งประวัติพระแก้วมรกตเป็นภาษาบาลีชื่อว่า “รัตนพิมพวงศ์” ซึ่งยังใช้อยู่จนถึงปัจจุบัน

ในปีพ.ศ. ๑๙๘๔ เกิดกบฏโดยขุนนางชื่อ “แสนขาน” (ผู้สนับสนุนให้พระเจ้าติโลกราช หรือ พ่อท้าวลก โอรสของพระยาสามฝั่งแกน ยึดอำนาจจากพระราชบิดา และเสวยราชสมบัติแทน)

เจ้าหมื่นลกนครจึงถูกเรียกตัวมาปราบกบฏแสนขานจนสำเร็จ ด้วยความชอบดังกล่าวจึงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าหมื่นลกสามล้าน อัครมหาเสนาบดีในราชสำนักเชียงใหม่ในปีต่อมา

รัตนพิมพวงศ์

● เจ้าหมื่นแก้วนคร (เจ้าหาญแต่ท้อง) (พ.ศ. ๑๙๘๕ – ๒๐๐๐)

เดิมเป็นผู้ปกครองแคว้นแม่เกียนามว่า หมื่นเกียหาญแต่ท้อง หลังจากบิดาได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้น ไปอยู่ราชสำนักเชียงใหม่ พระเจ้าติโลกราชได้แต่งตั้งให้ครองเมืองละคอนแทนบิดาได้ชื่อว่า “เจ้าหมื่นแก้วนคร” เป็นแม่ทัพสำคัญของพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนาในการทำสงครามแย่งชิงอำนาจแคว้นสุโขทัยกับกรุงศรีอยุธยา

พระเจ้าติโลกราช

ศึกระหว่างล้านนากับกรุงศรีอยุธยา
ในการแย่งชิงอาณาจักรสุโขทัยที่กำลังล่มสลาย

เรื่องราวลำปาง

เจ้าหมื่นแก้วนคร แม่ทัพสำคัญผู้หนึ่งของพระเจ้าติโลกราช

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละกอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

การเผยแผ่พุทธศาสนาในอาณาจักรล้านนาสมัยพระเจ้าติโลกราชนั้นในปี พ.ศ. ๑๙๘๔ “พระมหาญาณคัมภีร์” นำพุทธศาสนาเถรวาทนิกายลังกาวงศ์หรือสิงหลรัตนาราม (ภายหลังเรียก นิกายป่าแดง) เข้ามาเผยแผ่ที่นครเชียงใหม่ นิกายป่าแดงในพระราชูปถัมภ์ของพระเจ้าติโลกราชจึงแพร่หลายไปอย่างกว้างขวางถึงเมืองเชียงแสน เชียงราย พะเยา เชียงของ แพร่ น่าน เมืองละกอน แห่หม เมืองวัง เชียงตุง เป็นต้น

ต่อมาปีพ.ศ. ๑๙๙๒ เจ้าหมื่นแก้วนคร ให้ “แสนเมืองมา” ไปอาราธนาพระมหาญาณคัมภีร์พร้อมพระสงฆ์ ๒๒ รูปมาเผยแผ่ศาสนาณิกายป่าแดงที่เมืองละกอนโดยจำพรรษาที่ “วัดแสนเมืองมา” (ปัจจุบันคือวัดแสงเมืองมา) เป็นเวลา ๓ ปีได้บวชคฤหัสถ์และบวชแปลงพระภิกษุณิกายเดิมมาเป็นนิกายป่าแดงเป็นจำนวนมาก มีวัดต่างๆมาเข้านิกายป่าแดงถึง ๒๑๗ วัดด้วยกัน

พ.ศ. ๑๙๙๕ พระมหาญาณคัมภีร์ได้ไปอภิเษกพระมหาธาตุเมืองแห่หม (ปัจจุบันคือพระธาตุเจดีย์วัดป่าแดงหลวงหรือวัดผาแดงหลวง) และพระธาตุเจดีย์ที่เมืองวัง ก่อนที่จะกลับนครเชียงใหม่และเกิดอาพาธและมรณภาพที่เมืองเพาะแถบบ้านหัวเมือง (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง) หลังจากทำพิธีส่งสากนสรระร่างแล้วได้นำอัฐิบรรจุในเจดีย์บ้านดินดอย (ปัจจุบันคือ บ้านขาม ตำบลหัวเมือง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง) ถือเป็นพระเถระองค์สำคัญที่มาละสังขารในเมืองละกอน

พระธาตุเจดีย์วัดป่าแดง
(วัดผาแดงหลวง)
เมืองแห่หม

ซากฐานวิหารวัดป่าแดงเมืองแห่หม

เจดีย์บ้านดินดอย
(ปัจจุบันนี้คือวัดบ้านขาม ตำบลหัวเมือง
อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง)

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

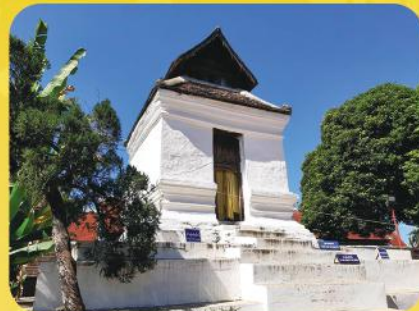
ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

ในปี พ.ศ. ๑๙๙๒ เจ้าหมื่นแก้วนครได้บูรณะวัดพระธาตุลำปางหลวง โดยสร้างพระธาตุเจดีย์ครอบพระบรมสารีริกธาตุมีฐานกว้าง ๙ วา สูง ๑๕ วาและสร้างมณฑปพระพุทธบาทอีกด้วย

ต่อมาในปี ๒๐๐๐ หมื่นแก้วนครก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็น “หมื่นดำพร้า” เรียกว่าหมื่นดำพร้าหาญ แต่ท้อง พ้นจากตำแหน่งเจ้าเมืองละคอน (เมืองนคร)

พระบรมธาตุและพระวิหารหลวง วัดพระธาตุลำปางหลวง

มณฑปพระพุทธบาท วัดพระธาตุลำปางหลวง

● เจ้าหมื่นดั่งนคร (พ.ศ. ๒๐๐๑ - ๒๐๑๗)

เดิมเป็นขุนนางครองเมือง “ดั่ง” (ปัจจุบันคือ อ.หางดง จ.เชียงใหม่) เจ้าหมื่นดั่งได้รับการแต่งตั้งให้ครองเมืองละคอนต่อจากหมื่นดำพร้า (หาญแต่ท้อง)

พ.ศ. ๒๐๐๒ หมื่นดั่งถูกเรียกตัวไปรักษาราชการนครเชียงใหม่เมื่อครั้งพระเจ้าติโลกราชยกทัพไปตีเมืองพงแคว้นสิบสองปันนา

เจ้าหมื่นดั่งนครแห่งเมืองละคอนเป็นแม่ทัพเอกในการศึกระหว่างพระเจ้าติโลกราชแห่งอาณาจักรล้านนากับพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา ต่อมาใน ปี ๒๐๐๔ เจ้าหมื่นดั่งนครได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองเชียงซิ่น (ศรีสัชนาลัย) อีกเมืองหนึ่งคือเป็นเจ้าเมืองถึงสองเมืองพร้อมกันซึ่งหาได้ยากยิ่ง เจ้าหมื่นดั่งตั้งคุ่มอยู่ที่เมืองเชียงซิ่นยังปรากฏชื่อ “เวียงดั่ง” จนถึงปัจจุบัน

เจ้าหมื่นดั่งนครถูกประหารชีวิต เหตุเพราะพระเจ้าติโลกราชทรงระแวงว่าเป็นกบฏ เมื่อปี พ.ศ. ๒๐๑๗

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

● เจ้าหมื่นคำเพชร (คำเป็ก) (พ.ศ. ๒๐๑๙ - ๒๐๒๘)

เป็นเจ้าครองเมืองละคอนที่มีเชื้อสายราชวงศ์สุโขทัยจากเมืองเชียงใหม่มารวมกับพ่อพระเจ้า
ติโลกราช ได้บูรณะวัดพระธาตุลำปางหลวงโดยสร้างกำแพง สร้างพระวิหาร หล่อพระพุทธรูป สร้างศาลา
และตัดถนนหน้าวัด

พระพุทธรูปประธาน
ในวิหารพระพุทธร

วิหารพระพุทธร
วัดพระธาตุลำปางหลวง

จารึกหลัก ๖๕

(จารึกเจ้าหมื่นคำเพชร พ.ศ. ๒๐๑๙)
กล่าวถึงการบูรณะวัดพระธาตุลำปางหลวง

● เจ้าหาญศรีธิดะมหาสุรมนตรี (พ.ศ. ๒๐๓๙ - ประมาณ พ.ศ. ๒๐๔๘)

เดิมเป็นเจ้าเมืองลี้ ต่อมาพระเมืองแก้วแห่งเมืองเชียงใหม่ทรงแต่งตั้งมาครองเมืองละคอน
ได้บูรณะและก่อสร้างเพิ่มเติมวัดพระธาตุลำปางหลวงขนานใหญ่

พ.ศ. ๒๐๓๙ เป็นประธานบูรณะองค์พระธาตุเจดีย์โดยขยายฐานให้กว้างขึ้นเป็น ๑๒ วา
เสริมเจดีย์สูงขึ้นเป็น ๒๑ วา และปิดทองพระบรมธาตุลำปางหลวง

พ.ศ. ๒๐๔๔ หล่อพระเจ้าล้านทองประดิษฐานในโขงปราสาทในพระวิหารหลวงนางเมือง
พระชายาหล่อพระพุทธรูปประดิษฐานไว้ในวิหารทางด้านเหนือขององค์พระบรมธาตุเจดีย์
(สันนิษฐานว่าเป็นวิหารตันแก้วในปัจจุบัน)

จารึกหลัก ๗๐ (พ.ศ. ๒๐๓๙)

จารึกเจ้าเมืองนครศรีทตตะมหาสุรมนตรี
กล่าวถึงการบูรณะพระธาตุลำปางหลวง

พระพุทธรูปประธานในวิหารตันแก้ว

พระเจ้าล้านทอง
ในโขงปราสาทพระวิหารหลวง

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

● เจ้าหมื่นสามล้านอ้าย (ไม่ปรากฏปีที่ครองเมืองถึง ปี พ.ศ. ๒๐๘๙)

สมัยเจ้าหมื่นสามล้านอ้ายเป็นเจ้าเมืองนครนับเป็นช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์การเมืองและหัวเมืองต่างๆ ของอาณาจักรล้านนาเกิดความวุ่นวาย เข้าสู่ยุคเสื่อมอำนาจ เจ้าเมืองหัวเมืองต่าง ๆ แบ่งเป็นก๊กเป็นเหล่า ผู้ใหญ่ในราชสำนักเชียงใหม่เข้ามาแทรกแซงการปกครองบ้านเมือง เป็นช่วงที่กษัตริย์นครเชียงใหม่คือ พระเมืองเกษเกล้าและพ่อท้าวชายคำพระราชโอรสถูกกระทำจากเหล่าเสนาอำมาตย์ และถูกปลงพระชนม์ ในเวลาต่อมา เจ้าหมื่นสามล้านอ้ายเจ้าเมืองละคอนซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่มีอำนาจกลุ่มหนึ่งสามารถปราบผู้ก่อเหตุทั้งหลายจนหมดสิ้น และได้ทูลเชิญพระราชเทวีจระประกา พระมเหสีในพระเมืองเกษเกล้าขึ้นเสวยราชสมบัตินครเชียงใหม่ในปี ๒๐๘๘

ในปี พ.ศ. ๒๐๘๙ กองทัพกรุงศรีอยุธยายกทัพมาตีเมืองเชียงใหม่ เจ้าหมื่นสามล้านอ้ายแต่งทัพสกัดที่เมืองละคอนและสามารถตีทัพของกรุงศรีอยุธยาพ่ายแพ้กลับไป และในปีเดียวกันนั้น พระญาโพธิสารราชเจ้านครหลวงพระบางล้านช้างพร้อมด้วยพระอุปโยราช (พระมหาอุปราช) คือพระไชยเชษฐาพระราชโอรสได้เสด็จมายังนครเชียงใหม่ เมื่อเหตุการณ์ทุกอย่างคืบคลานสู่สภาพปกติแล้วพระมหาเทวีจระประกาจึงได้ปลงบ้านเวณเมืองให้แก่พระไชยเชษฐาขึ้นเสวยราชย์นครเชียงใหม่ พระไชยเชษฐาทรงปูนบำเหน็จให้หมื่นสามล้านอ้ายเป็นพระญาสามล้านฤชัยบดีไปครองเมืองเชียงราย

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

● พระญาแสนหลวงไชยนคร (ตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๑๔๕ -)

หลักฐานจากจารึกที่ฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ระบุว่าเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๕ พระญาแสนหลวงไชยนครเป็นผู้หล่อพระนอนวัดป่าชัยแก้ว ในหลักฐานยังระบุอีกว่าดำรงตำแหน่ง “เจ้าหอแสนหลวง” สันนิษฐานว่าเป็นเจ้าหอคำอันมีฐานะเทียบเท่ากับกษัตริย์เมืองละคอน

พระพุทธรูปปางไสยาสน์

ปัจจุบันประดิษฐานที่วัดเกาะวาลุการาม

ศิลาจารึกหลักที่ ๓

วัดพระธาตุลำปางหลวง

ศิลาจารึกหลักที่ ๓ ของวัดพระธาตุลำปางหลวง กล่าวถึงมหาอุปราชพระญาหลวงชัยนคร ตอนหนึ่งว่า “มีพระราชศรัทธาในพระธาตุเจ้า -----ได้สร้างฉัตรมาไสยออดพระมหาธาตุเจ้า” และอีกตอนหนึ่งระบุว่า----- เป็นประธานในการก่อสร้างลำเวียง (รั้ว) โลหะสำริด ๕๑๒ เล่ม ขึ้นใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๕ เพื่อแทนของเดิมที่สูญหาย”

สันนิษฐานว่า “พระมหาอุปราชพระญาหลวงนครชัยบุรี” กับ “พระญาแสนหลวงชัยนคร” คือบุคคลเดียวกัน ตำแหน่งอัคมหาเสนาบดีระดับ “เจ้าแสนหลวง” คือผู้มีอำนาจรองมาจากกษัตริย์ล้านนาจึงเรียกว่า “เจ้าหอแสนหลวง” เสมือนดังเป็นพระมหาอุปราช จึงมีที่ประทับคือหอคำ สรุปลแล้วพระญาแสนหลวงชัยนคร มีสถานะคล้ายกษัตริย์เมืองนคร ไม่มีหลักฐานว่าสิ้นพระชนม์เมื่อใด

● แสนหนังสือหลวงนคร (ก่อน พ.ศ.๒๒๖๒ - ๒๒๗๕)

หลักฐานจากท้ายใบลาน คัมภีร์กรรมวาจา วัดสิงห์ไชย(เดิมคือวัดป่าแก่ง) ฉบับหนึ่งระบุว่าเจ้ามหาราชหลวงเจ้าเมืองนครกับเจ้านางด้อยราชเทวี เป็นเจ้าศรัทธาสร้างคัมภีร์กรรมวาจาเมื่อ พ.ศ.๒๒๔๕ เป็นหลักฐานที่แสดงว่าเจ้ามหาราชหลวงเป็นเจ้าเมืองนคร (ละคอน) อย่างน้อยที่สุดก็ในปีนั้นจนกระทั่งก่อนปี พ.ศ.๒๒๖๒ หลังจากเจ้ามหาราชหลวงสิ้นพระชนม์แล้วยังไม่มีการแต่งตั้งเจ้าเมืองนคร (ละคอน) คนใหม่จากราชสำนักกรุงอังวะ ดังนั้น แสนหนังสือหลวงจึงทำหน้าที่เป็นประธานขุนนางอาวุโส ๔ คน ในการปกครองเมืองนคร (ละคอน) ตามธรรมเนียมที่ยึดถือกันมา

วัดสิงห์ไชย(วัดป่าแก่ง)

การจารใบลาน

คุ้มเจ้านครลำปางสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

จารึกหลักที่ ๓ วัดพระธาตุลำปางหลวงกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ.๒๒๖๒ แสนหนังสือหลวงนครเป็นประธานฝ่ายบ้านเมืองในการหล่อลำทองขึ้นไสยออดมหาธาตุลำปางหลวง

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

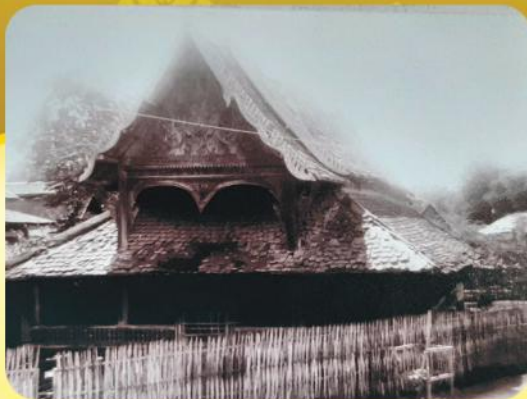

ยุคที่ ๒ : เมืองนคร หรือ ละคอน เมืองของผู้กล้าคนหาญ ประวัติศาสตร์ที่ขาดหาย

เหตุการณ์ช่วงท้ายสมัยแสนหนังสือหลวงนครที่ปกครองเมืองละคอนเกิดมี พระบุญเจ้าตนบุญนาเยง ได้ลาสิกขาบทออกมาเป็นฆราวาส และมีสมภารวัดสามขาและ วัดบ้านพ่อน ได้ลาสิกขาบทออกมาเป็นเสนาซ้ายขวา มีผู้เลื่อมใสมาเป็นพรรคพวกจำนวนมาก ขว้างดั่งกล่าวเป็นเหตุให้ทำวามหายศเมืองลำพูนนำมาเป็นข้ออ้างในการยกทัพมาปราบปรามเมืองละคอนโดยมีเป้าหมายยึดเอาเมืองละคอนในที่สุด แสนหนังสือหลวงจึงแต่งตั้งให้พระบุญเจ้าตนบุญนาเยงเป็นแม่ทัพหน้า ให้แสนต่างใจเป็นแม่ทัพหลวงสู้รบกับกองทัพทำวามหายศ ที่วัดป่าต้นกุ่มเมือง กองทัพเมืองละคอนพ่ายแพ้ ทำวามหายศยึดเมืองได้กึ่งหนึ่งและตั้งทัพอยู่ที่วัดพระธาตุลำปางหลวง เตรียมการยึดครองเมืองละคอนทั้งหมด

แล้วทำวามหายศจึงสร้างอุบายส่งหาญฟ้าแมบ หาญฟ้าร้อง หาญฟ้าพิน ทำทีไปเจรจาความเมืองกับแสนหนังสือหลวง จเรน้อย ทำวามลั่นก่าน ณ ศาลาเค้านามหลวงที่วาระาการเมืองละคอน ครั้นสบโอกาสก็ชักอาวุธขึ้นทำร้ายฝ่ายเมืองละคอน แสนหนังสือหลวงนครเสียชีวิต ทำวามขุนเมืองละคอนและชาวเมืองแตกตื่นหนีไปยังที่ต่างๆ ทำวามหายศจึงยึดเมืองละคอนได้ทั้งหมด

ศาลาเค้านามหลวงหลังสุดท้ายของเมืองนครลำปาง ที่สร้างตามทำเนียมโบราณ สมัยต่อมาสร้างเป็นรูปทรงตามสมัยนิยม เรียกว่าศาลากลางจังหวัด

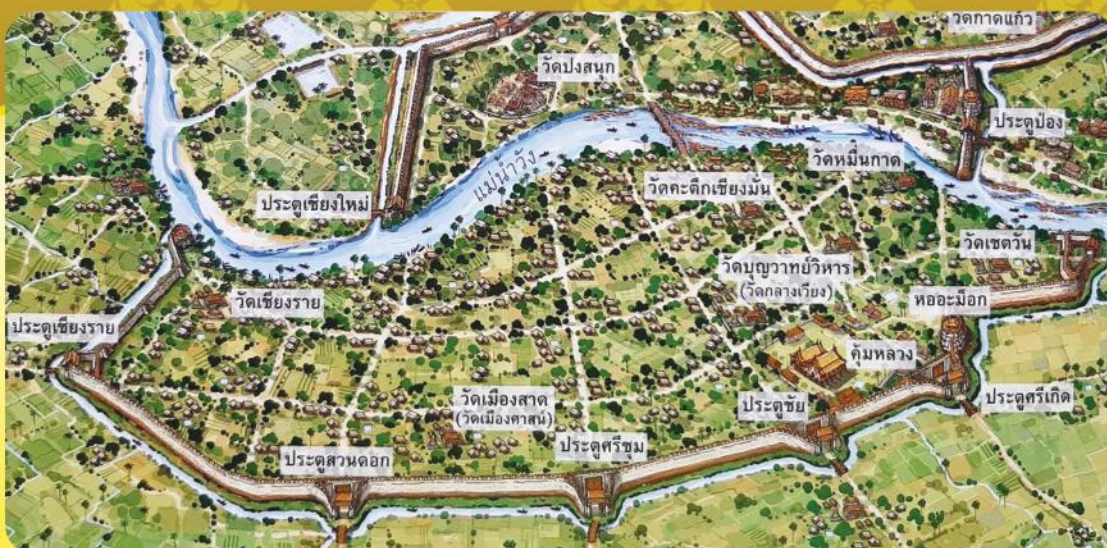
ศาลากลางหลังแรกของนครลำปาง

เรื่องราวลำปาง

พื้นที่การสู้รบระหว่างกองทัพแสนหนัสนี้มีพระบุญเจ้าตนบุญนาอย่าง และ แสนต่างใจเป็นแม่ทัพ
ยกทัพมารบกับท้าวมหายศเมืองลำพูนที่จะมายึดเมืองละคอน
กองทัพฝ่ายเมืองละคอนพ่ายแพ้ ท้าวมหายศยึดวัดพระธาตุลำปางหลวงเป็นที่มั่น

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● เจ้าพระยาสุรละโวไชยสงคราม (พ่อเจ้าทิพย์ช้าง)

หลังจากท้าวหมยศจากเมืองลำพูนนำกองทัพบายึดเมืองละคอนได้ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๒๗๒ ถึง พ.ศ.๒๒๗๕ และตั้งทัพอยู่ที่วัดพระธาตุลำปางหลวง ตลอดเวลา ๓ ปีได้กดขี่ข่มเหงสร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรเป็นอันมาก ฝ่ายสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาราชทรงทราบข่าว จึงเรียกกองทัพและชาวเมืองนครลำปางมาประชุมกันที่วัดแสงเมืองมา มีท้าวลิ้นก้าน และจเรน้อยเป็นต้น เห็นพ้องกันว่าควรเชิญหนานทิพย์ช้างผู้กล้าชาวบ้านปางยางคคผู้ที่มีความสามารถและเฉลียวฉลาดให้นำกำลังไปขับไล่กองทัพท้าวหมยศ หนานทิพย์ช้างยอมรับเป็นผู้นำ แล้วจึงนำไพร่พลชาวเมืองนครลำปาง ๓๐๐ คน บุกเข้าโจมตีและสังหารท้าวหมยศเสีย ท้าวเมืองลำพูนจึงแตกพ่ายหนีกลับไปเมืองลำพูน

เจ้าพระยาสุรละโวไชยสงคราม
(พ่อเจ้าทิพย์ช้าง)

กำแพงเมืองลำพูน เมื่อกว่า ๑๐๐ ปีที่แล้ว

พระวิหารหลวงที่ท้าวหมยศใช้
เป็นที่ตั้งทัพเพื่อยึดนครลำปาง

ร่องรอยกระสุนปืน
ของหนานทิพย์ช้าง
ที่ยิงท้าวหมยศปรากฏที่ลำเวียง
(รั้วโลหะ) รอบพระธาตุลำปางหลวง

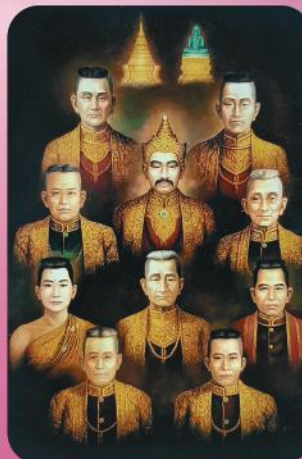
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาราช ท้าวขุน และราษฎรชาวเมืองนครลำปางจึงอุสสาภิเษกหนานทิพย์ช้างเป็น “เจ้าพระยาสุรละโวไชย” เจ้าผู้ครองนครลำปาง ต่อมาพระเจ้ากรุงอังวะทรงพระราชทานนามว่า “พระยาไชยสงคราม” จึงเรียกขานนามว่า “เจ้าพระยาสุรละโวไชยสงคราม” ครองนครลำปางตั้งแต่ พ.ศ.๒๒๗๕ สวรรคต พ.ศ.๒๓๐๔ พระชนมายุได้ ๘๕ พรรษา ครองนครลำปาง ๒๙ ปี มีโอรสธิดา คือ

พระยาสุรละโวไชยสงคราม

เจ้าพระยาสุรละโวไชยสงครามมี
โอรส - ธิดาดังนี้

๑. เจ้าอ้าย
(ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์)
๒. เจ้าชายแก้ว
๓. เจ้านางคำ
๔. เจ้าคำพา
๕. เจ้าคำพองเรือน
๖. เจ้านางกลม

ทิพย์จักราธิวงศ์แห่งนครลำปาง

(จากซ้ายไปขวา)

๑. เจ้าหนานกาวีละ ๒. เจ้าน้อยคำโสม
๓. เจ้าน้อยธรรมลังกา ๔. พ่อเจ้าทิพย์ช้าง ๕. เจ้าดวงทิพย์
๖. เจ้าศรีโนชา ๗. เจ้าฟ้าชายแก้ว ๘. เจ้าหมูล้ำ
๙. เจ้าคำผืน ๑๐. เจ้าน้อยบุญมา

เรื่องราวลำปาง

โดยอวยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● เจ้าฟ้าสิงหาราชธานี

มีนามเดิมว่าเจ้าชายแก้วเป็นโอรสองค์ที่ ๒ ของเจ้าพระญาสุลวะลือไชยสงคราม กับ เจ้าแม่พิมพา (พิมลา) ราชเทวี ประสูติประมาณ พ.ศ.๒๒๕๔ เจ้าชายแก้วขึ้นครองนครลำปางสืบต่อจากเจ้าพระญาสุลวะลือไชยสงคราม เมื่อ พ.ศ.๒๓๐๔ ต่อมาพระเจ้ากรุงอังวะพระราชทานนามว่า “เจ้าฟ้าสิงหาราชธานี” ครองนครลำปางจนถึง พ.ศ.๒๓๑๗ ต่อจากนั้นดำรงสถานะเป็น “เจ้าฟ้าหลวง” คือเจ้านครนอกราชการจนกระทั่งสวรรคต ประมาณ พ.ศ.๒๓๓๖ พระชนมายุได้ ๘๒ พรรษา เจ้าฟ้าชายแก้วเสกสมรสกับแม่เจ้าจันทราชเทวี มีโอรสธิดา คือ

๑. เจ้าขนานกาวิละ ประสูติ พ.ศ.๒๒๘๕ เป็นพระยานครลำปาง พ.ศ.๒๓๑๘ - ๒๓๒๔ เป็นพระยาวชิรปราการเจ้าเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ เลื่อนเป็นพระเจ้านครเชียงใหม่ พ.ศ.๒๓๔๕ สิ้นพระชนม์ พ.ศ.๒๓๕๘

๒. เจ้าน้อยคำโสม ประสูติ พ.ศ.๒๒๘๗ เป็นพระยานครลำปางเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ อนิจกรรม พ.ศ. ๒๓๕๒

๓. เจ้าน้อยธรรมลังกา ประสูติ พ.ศ.๒๒๘๙ เป็นพระยานครเชียงใหม่ พ.ศ.๒๓๕๘ อนิจกรรม พ.ศ.๒๓๖๔

๔. เจ้าดวงทิพย์ ประสูติ พ.ศ.๒๒๙๑ เป็นพระยานครลำปาง พ.ศ.๒๓๕๒ เลื่อนเป็นพระเจ้านครลำปาง พ.ศ.๒๓๖๖ สิ้นพระชนม์ พ.ศ.๒๓๖๙

๕. เจ้าศรีอินชา ประสูติ พ.ศ.๒๒๙๓ เสกสมรสกับเจ้าพระยาสุรสีห์ พ.ศ.๒๓๑๘ เป็นพระอรรคชายาเจ้าศรีอินชาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยาสุรสิงหนาท เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ สิ้นพระชนม์หลัง พ.ศ.๒๓๕๓

๖. เจ้าศรีวรรณ ประสูติ พ.ศ.๒๒๙๕ อนิจกรรมแต่ยังเยาว์

๗. เจ้าหมูล้ำ ประสูติ พ.ศ.๒๒๙๗ เป็นพระยาอุปราชนครลำปาง พ.ศ. ๒๓๕๑ อนิจกรรม พ.ศ. ๒๓๕๙

๘. เจ้าคำฝั้น ประสูติ พ.ศ.๒๒๙๙ เป็นพระยาลำพูนไชย พ.ศ.๒๓๔๘ เป็นพระยานครเชียงใหม่ พ.ศ. ๒๓๖๔ อนิจกรรม พ.ศ. ๒๓๖๘

๙. เจ้าศรีบุญทัน ประสูติ พ.ศ.๒๓๐๑ เป็นมารดาพระยาราชวงศ์เมืองลำพูนไชย อนิจกรรม ก่อน พ.ศ. ๒๓๓๒

๑๐. เจ้าน้อยบุญมา ประสูติ พ.ศ.๒๓๐๓ เป็นพระยาลำพูนไชย พ.ศ.๒๓๕๘ เลื่อนเป็นพระเจ้านครลำพูน พ.ศ.๒๓๖๙ สิ้นพระชนม์ พ.ศ.๒๓๗๐

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● พระยาภาววิไล (๒๓๑๘ - ๒๓๒๔)

นามเดิมคือเจ้าขานนากาวิละ เป็นโอรสองค์ที่ ๑ ของเจ้าฟ้าสิงหาราชธานี กับ แม่เจ้าจันทราขเทวี ประสูติเมื่อปี พ.ศ.๒๒๘๕ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแต่งตั้งเป็นพระยานครลำปางเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๘ ครองนครลำปางถึง พ.ศ.๒๓๒๔ ครั้นถึง พ.ศ.๒๓๒๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงแต่งตั้งเป็นพระยาวชิรปราการ เจ้าเมืองเชียงใหม่ แต่นั้นเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองร้าง

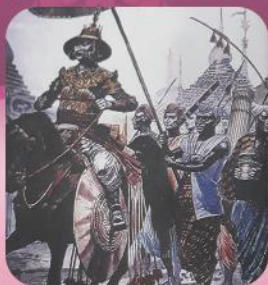
สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี
(สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช)

สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึก
ปราบดาภิเษกขึ้นเป็น
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

พระยาวชิรปราการจึงไปตั้งมั่นรวบรวมผู้คนที่ย้ายมาอยู่เป็นเวลา ๑๕ ปี ถึงปี พ.ศ.๒๓๓๙ พระยาวชิรปราการยกไพร่พลเข้าไปฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ครั้นถึงปี พ.ศ.๒๓๔๕ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงเลื่อนอิสริยยศพระยาวชิรปราการขึ้นเป็นพระเจ้าบรมราชาธิบดี(พระเจ้ากาวิละ)

เมื่อครั้งที่เจ้าฟ้าชายแก้วเป็นเจ้าฟ้าเมืองนครลำปางประมาณปี พ.ศ.๒๓๐๙ นั้น โป่งภัยคามนีเจ้าเมืองเชียงใหม่ได้เรียกตัวเจ้าฟ้าชายแก้วไปเป็นตัวประกันที่เชียงใหม่และให้บุตรชายที่ ๑ ถึง ๔ เป็นผู้ดูแลเมืองนครลำปางแทน โดยมีนายทหารพม่าควบคุมอีกทีหนึ่ง ครั้นนั้นเจ้าศรีอโนชาบุตรสาวคนใหญ่พร้อมบ่าวไพร่ได้ติดตามไปรณนิบัติพระบิดาที่เมืองเชียงใหม่

โป่งภัยคามนีที่พระเจ้ากรุงอังวะ
ส่งมาปกครองเมืองเชียงใหม่

เจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพ
ขึ้นไปตีพม่าที่เมืองเชียงใหม่

กองทัพจากกรุงธนบุรีเข้าตีเชียงใหม่

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๓๑๗ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี โปรดฯ ให้เจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ยกทัพไปตีพม่าที่เมืองเชียงใหม่ ครั้นนั้นเจ้ากาวิละและน้องทั้ง ๖ ได้ร่วมมือกับพระญาติบ้านแห่งเมืองเชียงใหม่เข้าสวามิภักดิ์ต่อกองทัพเจ้าพระยาจักรี และ เจ้าพระยาสุรสีห์ นำกองทัพไทยไปตีเมืองเชียงใหม่ได้ชัยชนะ กองทัพพม่าแตกหนีไปเมืองเชียงแสน

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

เจ้าศรีโนชา

ในครั้งนั้นเจ้าพระยาสุรสีห์ได้พบกับเจ้าศรีโนชา “มีศิริอันวิลาสอันงาม มีใจปฏิบัติ---” จึงส่งขุนนางผู้ใหญ่มาสู่ขอ ฝ่ายเจ้าฟ้าชายแก้ว กับ เจ้าพี่น้อง ทั้ง ๗ “---รำเพยพันกลยามมิตรอันจักสนิทติดต่อกันไปภายหน้า ก็เอาข้านางศรี โนชาถวายเปนราชเทวีแห่งเจ้าพระยาเสือ คือพระยาสุรสีห์หั้นแล--- ”

พ.ศ.๒๓๑๙ เจ้าศรีโนชาได้ติดตามเจ้าพระยาสุรสีห์ไปยังเมืองพิษณุโลก ต่อมา พ.ศ.๒๓๒๐ เจ้าพระยาสุรสีห์และเจ้าศรีโนชา ได้มาอยู่ที่กรุงธนบุรีมีนิวาสสถานบ้านเรือนอยู่ที่ปากคลองบางลำพูใกล้วัดทองปุม (วัดชนะสงคราม) และในปี นั้นเองเจ้าศรีโนชาได้ให้กำเนิดธิดานามว่าพิกุลทอง

พระอรรคชายาเจ้าศรีโนชา สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท และพระราชธิดาเจ้าฟ้าหญิงพิกุลทอง

พ.ศ.๒๓๒๔ พระยาสุรสีห์เป็นกบฏยกทัพจากกรุงเก่ามาตีกรุงธนบุรีจับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์คุมขังไว้ เมื่อเห็นเหตุร้ายนี้เจ้าศรีโนชาจึงรวบรวมบ่าวไพร่ และร่วมมือกับพระยาสุรียอภัย กับ พระยาเจ่งนายกองมอญ ยกพลไปปราบพระยาสุรสีห์ได้ชัยชนะ

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่กล่าวว่า “---เจ้าศรีโนชาทรงย้ายเมืองได้---” ควบคุมบ้านเมืองรอทำ สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท และเจ้าพระยาสุรสีห์ที่เดินทางกลับมาจากกัมพูชา

พระรูปกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท พร้อมพระอรรคชายา และพระราชธิดา ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

เจ้าศรีรัตน และ เจ้าแม่กมลาจนา ผู้สืบเชื้อสายสกุล ณ ลำปาง

พ.ศ.๒๓๒๕ สมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เจ้าพระยาสุรสีห์ ดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เจ้าศรีโนชาดำรงพระยศเป็นพระอัครชายา พระมเหสีเอกวังหน้า

จากวีรกรรมของเจ้าศรีโนชาดังกล่าวเป็นข้อ ยืนยันว่าสตรีนครลำปางมีจิตใจกล้าหาญและเหมาะสม กับคำว่า “คูบารมีจักรีวงศ์” โดยแท้ เจ้าศรีโนชาสิ้นพระชนม์หลัง

พ.ศ. ๒๓๕๓

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● พระยาคำโสม (พ.ศ.๒๓๒๕ - ๒๓๕๒)

นามเดิมคือเจ้าน้อยคำโสม เป็นโอรสองค์ที่ ๒ ของเจ้าฟ้าสิงหราชธานี กับ แม่เจ้าจันทราขเทวี ประสูติ พ.ศ.๒๒๘๗ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุปราชนครลำปาง เมื่อ พ.ศ.๒๓๑๘ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงแต่งตั้งให้เป็นพระยานครลำปางเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ พ.ศ.๒๓๒๘ พม่ายกกองทัพมาตีนครลำปางตั้งทัพล้อมเมืองไว้ พระยาคำโสมบัญชาการสู้รบอย่างเข้มแข็ง ถึง พ.ศ.๒๓๒๙ รัชกาลที่ ๑ ทรงพระกรุณาฯ ให้กรมหลวงจักรเจษฎาเป็นแม่ทัพยกทัพกรุงเทพฯ มาตีกระหนาบ กองทัพพม่าแตกหนีไปเชียงใหม่

หอค้อมือกบฏปิ่นโบราณ

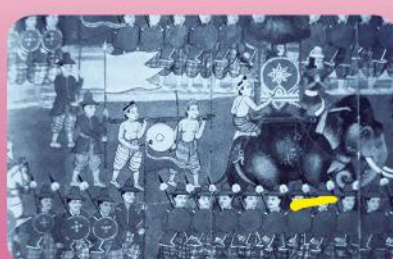

วิหารหลวงวัดหลวงกลางเวียง(วัดบุญวาทย์วิหาร)
สร้างสมัยพระยาคำโสมครองนครลำปาง

พ.ศ.๒๓๓๐ เจ้าเมืองฝ่ายเหนือ คือ เชียงราย เมืองปู้ สาด ตุม กก ฝาง แหง ปาย พะเยา ลอ เทิง นัตกัน ฝั้นพม่า แล้วยกครัวมานครลำปาง พม่าจึงยกทัพใหญ่มีหัวหน้ญี่มหาชัยสุระเป็นแม่ทัพมาล้อมเมืองนครลำปาง ตั้งค่ายล้อมเมืองระดมเข้าปล้นเมืองหลายครั้งก็ไม่ได้ พระราชพงศาวดารพม่ากล่าวว่าเป็นเพราะพระยาคำโสมควบคุมไพร่พลต่อสู้เข้มแข็งยิ่ง รัชกาลที่ ๑ ทราบข่าวศึกทรงพระกรุณาฯ ให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราชเป็นแม่ทัพยกทัพหลวง ๖๐,๐๐๐ คน มาตีกระหนาบทัพพม่าแตกหนีไปเมืองเชียงใหม่

แม่ทัพพม่าและเสนาบดี

ช้างศึก พลเดินเท้าและกองทหารม้า กองทัพพม่า

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

พ.ศ.๒๒๓๓ พระยาคำโสมสร้างแปลงเวียงใต้ (เวียงเขลางค์รูน ๓) และนับแต่นั้นเป็นต้นไป พระยาคำโสมจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่งในการ ขยับไล่พม่าให้พ้นไปจากดินแดนล้านนาและขยาย พระราชอาณาจักรฝ่ายเหนือให้กว้างขวางยิ่งกว่า สมัยใด

กำแพงเมืองยุคที่ ๓

พระยาคำโสมได้สร้างวัดหลวงกลางเวียง(วัดบุญวาทย์วิหาร) และได้สร้างวิหารวัดหมื่นกาด วัดปงสนุก วัดศรีล้อม วัดน้ำล้อม วัดป่าดัวะ วัดป่าพร้าว วัดศรีเกิด สร้างลำต้าย (รั้วโลหะสำริด) รอบพระธาตุลำปางหลวงและ พระธาตุเสด็จ สร้างศาลาวัดพระบาท เป็นต้น

วัดบุญวาทย์วิหาร

วัดหมื่นกาด

วัดป่าดัวะ

วัดศรีล้อม

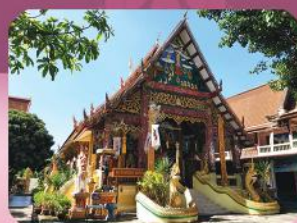
วัดน้ำล้อม

วัดปงสนุก

วัดดอกพร้าว

วัดศรีเกิด

วัดพระบาท

วัดพระธาตุเสด็จ

วัดลำปางหลวง

พระยาคำโสมถึงแก่อนิจกรรม พ.ศ.๒๓๕๑

เรื่องราวลำปาง

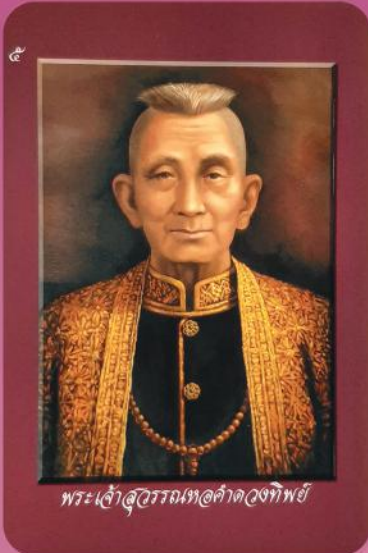
โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

- พระเจ้าสุวรมนหอคำดวงทิพย์ (พ.ศ. ๒๓๕๒ - ๒๓๖๙)

นามเดิมคือเจ้าดวงทิพย์ เป็นโอรสองค์ที่ ๔ ของเจ้าฟ้าสิงหราชธานี กับ แม่เจ้าจันทราขเทวี ประสูติเมื่อ พ.ศ.๒๒๙๑ รัชกาลที่ ๑ ทรงแต่งตั้งให้เป็นพระยาอุปราชนครลำปาง พ.ศ.๒๓๒๕ เป็นพระยานครลำปาง เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๒ พระยานครลำปางดวงทิพย์เป็นแม่ทัพสำคัญของนครลำปาง ในการศึกกับพม่าตั้งแต่สมัยพระยานครลำปางคำโสม

พระยานครลำปางดวงทิพย์ได้ทำนุบำรุงพระศาสนาเป็นอเนกประการ เช่น สร้างบันไดนาค และ รูปสิงห์ขึ้นข่มประตูโขงวัดพระธาตุลำปางหลวง รวมทั้งสร้างศาลา ขุดบ่อน้ำ สร้างอุปกรณ์สงฆ์พระธาตุ สร้างตึ๋งหลวง ถวายวัดพระธาตุเสด็จ และ วัดพระธาตุลำปางหลวง นอกจากนี้ได้สร้าง หอธรรม จารธรรม ๗๗๙ ผูก ถวายวัดหลวงกลางเวียง สร้างศาลา และ วิหารวัดต่างๆ บูรณะวัดม่อนพระญาแช่ เป็นต้น

รูปสิงห์เชิงบันไดนาค
วัดพระธาตุลำปางหลวง

บันไดนาคและขุมประตูโขง
วัดพระธาตุลำปางหลวง

วัดพระธาตุเสด็จ

ในการทำนุบำรุงบ้านเมืองนั้น ได้ก่อกำแพงเวียงได้ เมื่อ พ.ศ.๒๓๖๐ และขุดคูเมือง นอกจากนั้นได้สร้าง ตลาด สร้างสะพานหลายแห่ง

พ.ศ.๒๓๖๒ พระยานครลำปางดวงทิพย์ได้ผนวชเป็นพระภิกษุที่วัดพระธาตุเสด็จ ๗ วัน พร้อมด้วยราชบุตร ๔ องค์บรรพชาเป็นสามเณร

พ.ศ.๒๓๖๖ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระกรุณาฯ แต่งตั้งพระยานครลำปางดวงทิพย์เป็นพระเจ้านครลำปาง (พระเจ้าสุวรมนหอคำดวงทิพย์)

พระเจ้าสุวรมนหอคำดวงทิพย์ สิ้นพระชนม์ พ.ศ.๒๓๖๙

หอคำที่ประทับของเจ้านครลำปาง

เรื่องราวลำปาง

โดยอวยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● พระยาไชยวงศ์ (พ.ศ. ๒๓๖๙ - ๒๓๘๐)

พระยา ไชยวงศ์

นามเดิมคือเจ้าขนานไชยวงศ์ เป็นโอรสเจ้าคำโสม (พระยาคำโสม) กับแม่เจ้าปทุมมาอรรคราชเทวี ประสูติเมื่อ พ.ศ.๒๓๑๓ ผนวชเป็นพระภิกษุศึกษาพระธรรมวินัยทรงภูมิรู้ทางธรรม เมื่อลาสิกขาบทจึงเรียกว่า “เจ้ามหาขนานไชยวงศ์” เจ้ามหาขนานไชยวงศ์ดำรงตำแหน่งพระยาราชวงศ์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๕๒ ครั้นพระเจ้าดวงทิพย์สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ.๒๓๖๙ จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยานครลำปางสืบมา

ในปี พ.ศ.๒๓๖๙ นั้น พระเจ้านครเวียงจันทน์ (เจ้าอนุวงศ์) เป็นกบฏ สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาฯ ให้กองทัพหัวเมืองต่างๆ ร่วมกับกองทัพกรุงเทพฯ ยกไปปราบเจ้าอนุวงศ์ที่เมืองเวียงจันทน์ พระยาไชยวงศ์นำกองทัพเมืองนครลำปางร่วมกับกองทัพหัวเมืองฝ่ายเหนืออื่นๆ ยกไปปราบเจ้าอนุวงศ์ได้ชัยชนะ การศึกครั้งนี้เป็นเกียรติยศยิ่งแก่พระยาไชยวงศ์ กองทัพนครลำปางได้กวาดต้อนชาวเวียงจันทน์ เชื้อพระวงศ์ และขุนนาง พระภิกษุสามเณร มายังนครลำปางเป็นอันมาก พระยาไชยวงศ์จึงได้นามว่า “เจ้าหอคำเวียงจันทน์”

พ.ศ.๒๓๗๕ พระยาไชยวงศ์เป็นประธานบูรณะวัดพระธาตุลำปางหลวง รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาฯ พระราชทานแก้ว แผ่นทองคำ ทองคำเปลวมาร่วมทำบุญ

พระยาไชยวงศ์ถึงแก่อนิจกรรม พ.ศ.๒๓๘๐

ยกทัพไปตีเวียงจันทน์

นครเวียงจันทน์

พระยาไชยวงศ์

● พระยาขัติยะ (พ.ศ. ๒๓๘๐)

นามเดิมคือเจ้าน้อยขัติยะ (เจ้าน้อยคันธิยะ) เป็นโอรสเจ้าคำโสมกับแม่เจ้าปทุมมาอรรคราชเทวี เป็นอนุชาของพระยาไชยวงศ์ ดำรงตำแหน่งพระยาอุปราชนครลำปางตลอดสมัยพระยาไชยวงศ์ครองนครลำปาง เมื่อพระยาไชยวงศ์ถึงแก่อนิจกรรม รัชกาลที่ ๓ ทรงพระกรุณาฯ แต่งตั้งให้เป็นพระยานครลำปาง ดำรงตำแหน่งได้เพียง ๖ เดือนถึงแก่อนิจกรรม

เรื่องราวลำปาง

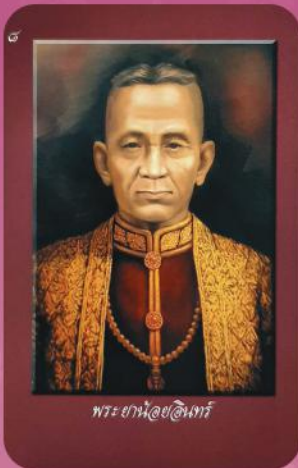
โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● พระยาน้อยอินทร์ (พ.ศ. ๒๓๘๐ - ๒๓๙๑)

นามเดิมคือ เจ้าน้อยอินทวงศ์ เป็นโอรสเจ้าคำโสมกับแม่เจ้าจุมปา ราชเทวี ประสูติเมื่อ พ.ศ.๒๓๒๑ เป็นพระยาอุปราชนครลำพูนเมื่อ พ.ศ.๒๓๖๙ เลื่อนเป็นพระยานครลำพูนเมื่อ พ.ศ.๒๓๗๐ ย้ายมาเป็นพระยานครลำปาง เมื่อ พ.ศ.๒๓๘๑

เมื่อมาครองนครลำปางนั้น
ชาวเมืองเรียกขานนามว่า
“เจ้าหอคำน้อยอินทร์” ต่อ
มา พ.ศ.๒๓๘๖ พระยาน้อย
อินทร์ กราบบังคมทูลพระ

กรุณาต่อรัชกาลที่ ๓ ขอแบ่งคนเมืองนครลำปางไปตั้งเมือง
พะเยาและ เมืองงาว เป็นเมืองขึ้นนครลำปาง พระยาน้อย
อินทร์ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ พ.ศ.๒๓๙๑ ที่กรุงเทพฯ

อพยพคนเมืองนครลำปาง
เพื่อไปตั้งเมืองพะเยาและเมืองงาว

● เจ้าวรญาณรังษีภักดีราชธรรม (พ.ศ. ๒๓๙๑ - ๒๔๑๔)

นามเดิมคือเจ้าน้อยญาณรังษี (เจ้าน้อยยารังษี) เป็นโอรสลำดับที่ ๕
ของเจ้าน้อยคำโสมกับแม่เจ้าจอมแก้วราชเทวี ประสูติเมื่อ พ.ศ.๒๓๓๐ เป็น
พระยาอุปราชนครลำปางในสมัยพระยาน้อยอินทร์เป็นพระยานครลำปาง
เมื่อพระยาน้อยอินทร์ถึงแก่อนิจกรรมได้เป็นผู้รักษาราชการเมืองนคร
ลำปางแทน

พ.ศ.๒๓๙๙ สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาฯเลื่อนอิสริยยศ
พระยานครต่างๆ ในหัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นเป็นเจ้า พระยาอุปราชนครญาณรังษีได้
เลื่อนเป็น “เจ้าวรญาณรังษีภักดีราชธรรม” เจ้านครลำปาง

➤ ในสมัยเจ้าวรญาณรังษีปกครองนครลำปาง มีเหตุการณ์สำคัญดังนี้
พ.ศ.๒๓๙๖ แต่งทัพนครลำปางร่วมกับทัพกรุงเทพฯไปตีเมืองเชียงตุง
พ.ศ.๒๔๐๐ เจ้าวรญาณรังษีฯ เป็นประธานพร้อมด้วยครูบาอาโนชัยธรรม
จินตามุนี เจ้าอาวาสวัดปงสนุก ขุนเมือง และพระสงฆ์ ทำพิธีฝังเสาอินทขิล
(เสาหลักเมือง)ที่วัดปงสนุก

เสาอินทขิลจำลอง
ที่วัดปงสนุกในปัจจุบัน

โดยอวยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

พ.ศ.๒๔๐๒ พบช้างเผือกที่บ้านหนองหล่ม แคว้นห้างฉัตร

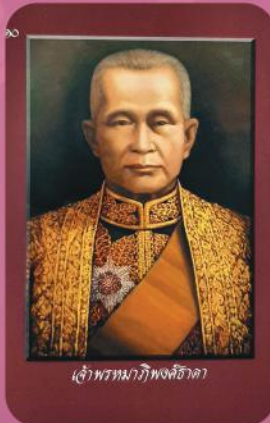
พ.ศ.๒๔๐๖ สร้างข่วงมืองนครทิง เจ้าอุปราชมหาพรหมถึงแก่อนิจกรรม

พ.ศ.๒๔๑๑ เจ้าวรญาณรังษีเข้าร่วมพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๕ ที่กรุงเทพฯ เจ้าวรญาณรังษีภักดีราชธรรมถึงแก่พิราลัย
พ.ศ.๒๔๑๔

● เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ (พ.ศ. ๒๔๑๔ - ๒๔๓๕)

พบช้างเผือกที่บ้านหนองหล่ม แคว้นห้างฉัตร
อาณาจักรนครลำปาง

นามเดิมคือ เจ้าหนานบุญระวงศ์ (เจ้าหนานวงศ์) ประสูติเมื่อ พ.ศ.๒๓๕๕ เป็นโอรสในพระเจ้าดวงทิพย์ กับ แม่เจ้าบัวแก้วราชเทวี เริ่มรับราชการในตำแหน่งพระยาไชยสงครามใน สมัยพระยาน้อยอินทร์ เป็นพระยานครลำปาง เลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าราชวงศ์ เมื่อ พ.ศ.๒๓๙๙ ในสมัยเจ้าวรญาณรังษีเป็นเจ้านครลำปาง ครั้นถึง พ.ศ.๒๔๐๖ เลื่อนตำแหน่งเป็นเจ้าอุปราชนครลำปาง รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาฯ แต่งตั้งเป็น “เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ” เจ้านครลำปางเมื่อ พ.ศ.๒๔๑๖

➤ เหตุการณ์สำคัญสมัยเจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ เป็นเจ้านครลำปางมีดังนี้
พ.ศ.๒๔๑๖ สร้างเสาหลักเมืองหลักที่ ๒ ที่วัดปงสนุก ภายหลังได้ย้ายเสาหลักเมืองทั้ง ๒ หลักมาอยู่เวียงใต้(เมืองนครลำปางรุ่น ๓) บริเวณใกล้กับคู่มเจ้าราชวงศ์

พ.ศ.๒๔๑๗ แต่งเจ้านายท้าวขุนควบคุมพลนครลำปางสมทบกับกองทัพ เชียงใหม่ ลำพูน ไปขับไล่ ลื้อ เขิน เจี้ยว พม่า ที่อพยพมาอยู่เขตเมืองเชียงแสน
พ.ศ.๒๔๒๐ เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ อนุญาตให้พระญาพรหมโวหารกวีเอก รับราชการกับพระเจ้าอินทวิชยานนท์ ที่นครเชียงใหม่

พ.ศ.๒๔๒๑ เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ ขัดขืนไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งรัฐบาล กรุงเทพฯ

พ.ศ.๒๔๒๓ - ๒๔๒๖ เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ กับ เจ้าไชยสงครามโอรส ๒คนหมายกับข้าหลวงสามหัวเมืองที่ถูกส่งมาควบคุมการปกครอง พระยาราชเสนาข้าหลวงสามหัวเมืองถูกเรียกตัวกลับกรุงเทพฯ

พ.ศ.๒๔๒๘ เจ้าราชสัมพันธ์วงศ์ (เจ้าน้อยหนันทไชย) ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าอุปราชนครลำปาง

พ.ศ.๒๔๓๔ รัชกาลที่ ๕ มีพระราชโองการให้เจ้าอุปราชหนันทไชยปฏิบัติราชการแทนเจ้านครลำปาง

พ.ศ.๒๔๓๕ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ เป็นเจ้านครจางวาง (นอกราชการ)

พ.ศ.๒๔๓๖ เจ้าพรหมากิจพงษ์ธาดาฯ ถึงแก่พิราลัย พระชนมายุได้ ๘๒ พรรษา

ศาลหลักเมืองถูกย้ายมาที่ตั้งปัจจุบัน

พระญาพรหมโวหารกวีเอก
แห่งล้านนา

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● เจ้านันทไชยขลิตา (พ.ศ. ๒๓๓๕ - ๒๓๓๙)

นามเดิมคือเจ้าน้อยหน่นทไชย เป็นโอรสเจ้าวรญาณรังษีกับแม่เจ้าสุวรรณ โดยอรรคราชเทวี (ราชธิดาของเจ้านวษัณครเวียงจันทน์) รับราชการในตำแหน่งเจ้าราชสัณพันธวงศ์ เมื่อ พ.ศ.๒๔๑๓ เป็นเจ้าอุปราชนครลำปาง พ.ศ.๒๔๒๘ ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๓๕ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาฯ ให้เป็น “เจ้านันทไชยขลิตา” เจ้านครลำปาง

- เหตุการณ์สำคัญสมัยเจ้านันทไชยขลิตา เป็นเจ้านครลำปางมีดังนี้
พ.ศ.๒๔๓๕ เจ้านันทไชยขลิตา สร้าง
เสาหลักเมืองหลักที่ ๓

พ.ศ.๒๔๓๗ เจ้านันทไชยขลิตา สร้างสะพานรัชฎาภิเศก
ข้ามแม่น้ำวังเป็นอนุสรณ์ในวาระที่รัชกาลที่ ๕ ครองราชย์ครบ ๒๕ ปี

สะพานรัชฎาภิเศก เดิมสร้างด้วยไม้
ขนาดยาว ๒๐ เมตร

เสาหลักเมืองนครลำปาง
ในปัจจุบันยังคงความเป็น
เสาหลักเมือง ๓ ต้น

สะพานรัชฎาภิเศก เดิม ไม้ไผ่พังงา
เมื่อ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๗

การก่อสร้างสะพานรัชฎาภิเศก ไม้ไผ่
เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๓๗

สะพานรัชฎาภิเศก ทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก
ยาว ๓๓๐ เมตร สร้างเสร็จ
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐

พ.ศ.๒๔๓๘ เจ้านันทไชยขลิตา พร้อมด้วยเจ้านาย ขุนนางเมืองนครลำปาง พะเยา และเมืองอื่นๆ
เข้าเฝ้าถวายต้นไม้เงินต้นไม้ทองแด่พระมหากษัตริย์สยาม (รัชกาลที่ ๕)

นอกจากนี้ได้รับบริจาคเงิน ๑,๐๐๐ รูปีสมทบสร้างสะพานข้ามแม่น้ำวังและถนนดินแดง เชื่อม
เมืองนครลำปาง ลำพูน เชียงใหม่ ในปีเดียวกันนี้ได้นิมนต์ครูบาอาโนชัยธรรมจินตามุนีไปบูรณะ
วัดป่าตันกุ่มเมือง เจ้านันทไชยขลิตา ถึงแก่พิราลัย พ.ศ.๒๔๓๙ พระชนมายุได้ ๖๔ พรรษา

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

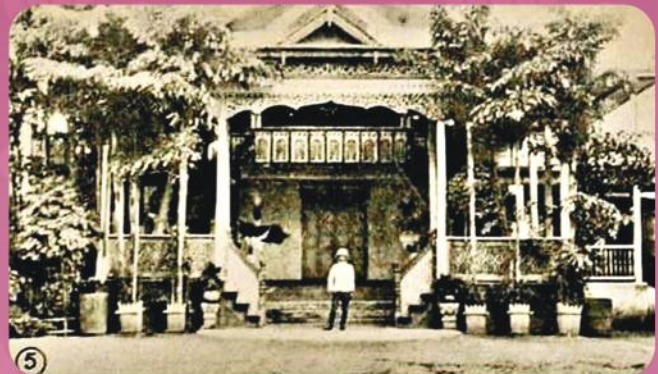

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

● เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ (พ.ศ. ๒๔๔๐ - ๒๔๖๕)

นามเดิมคือเจ้าหนานบุญทวงษ์ เป็นโอรสเจ้านรนนท์ไชยขวลิตฯ กับ แม่เจ้าฟองแก้วราชเทวี ประสูติเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๐ ณ คุ่มหลวงนครลำปาง เสกสมรสกับเจ้าหญิงคำเวียงขึ้น ราชธิดาใน เจ้าวรญาณรังษีฯ

พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าราชสัมพันธ์วงศ์
พ.ศ. ๒๔๓๘ เลื่อนเป็นเจ้าอุปราช ในสมัยเจ้านรนนท์
ไชยขวลิตฯ เป็นเจ้านครลำปาง

คุ่มหลวงเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๔

พ.ศ. ๒๔๔๐ รัชกาลที่ ๕ ทรงพระกรุณาฯ แต่งตั้งเป็น เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ
เจ้าผู้ครองนครลำปาง

พ.ศ. ๒๔๔๙ ได้รับยศทางทหารเป็นพันเอกทหารบก

พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้รับตำแหน่งทางพลเรือนเป็นมหาอำมาตย์โท

พ.ศ. ๒๔๕๕ เลื่อนยศเป็นพลตรีนายทหารพิเศษประจำกองทัพบก

พ.ศ. ๒๔๕๘ เป็นราชองครักษ์พิเศษ

➤ กรณีกิจด้านการปกครองและพัฒนากันเมือง และ เหตุการณ์สำคัญ ในสมัยเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ
เป็นเจ้านครลำปาง ได้แก่

พ.ศ. ๒๔๔๔ ประทานคุ่มเก่าเจ้านรนนท์ไชยขวลิตฯ สร้างเป็นที่ว่าการจังหวัด
นครลำปาง พร้อมกับสร้างคุ่มหลวงหลังใหม่

เรื่องราวลำปาง

โดยฮ้อยเมืองเก่า ๑๓๐๐ ปี ฮิดฮ้อยคนดีของดีดีลำปาง เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์ลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

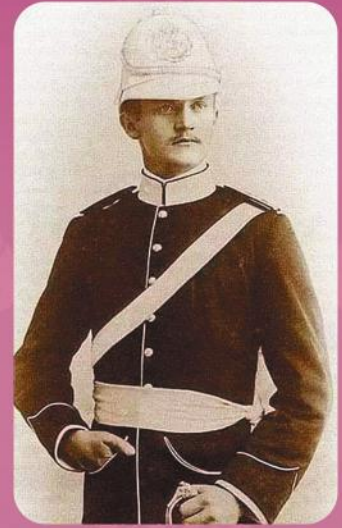
พ.ศ.๒๔๔๕ กบฏเงี้ยวบุกนครลำปางแต่พ่ายแพ้ล่าถอยไป ในปีเดียวกันนี้ เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ประทานที่ดินสร้างค่ายทหาร โรงทหาร และ โรงพยาบาลทหาร นครลำปาง

เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ
ได้ประทานที่ดินสร้างค่ายทหาร
โรงทหาร และโรงพยาบาลทหาร
นครลำปาง

เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี
แม่ทัพปราบกบฏเงี้ยว

ร้อยเอก มาร์ค วอร์ด เจนเสน
ตำรวจไทยชาวเดนมาร์ก
ผู้ควบคุมตำรวจนครลำปางต่อสู้กบฏเงี้ยว
จนได้ชัยชนะ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕

นักโทษกบฏเงี้ยวที่ถูกจับกุมตัว

กองทหารจากส่วนกลาง
ที่ยกขึ้นมปราบกบฏเงี้ยว

โรงทหารเมืองนครลำปาง
บริจาคเงินให้สร้างโดย เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ

อาคารหลังแรกของโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
เดิมคือที่ทำการห้างกิมเซ่งหลี

โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัยที่เริ่มเปิดครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑
ที่วัดพระแก้วดอนเต้า ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๒ ย้ายมาที่วัดสุชาดาราม
ถัดมา พ.ศ. ๒๔๔๓ ย้ายมาวัดแสงเมืองมา ตามลำดับ ท้ายสุดมาอยู่ที่ห้างกิมเซ่งหลี
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ ซึ่งในปีนั้นเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ (รัชกาลที่ ๖) พระราชทานนามว่า
“โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย”

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคูบารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

สะพานข้ามห้วยแม่กระต๊อบไปสู่บริเวณพื้นที่ค่ายทหาร
ที่เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตา เป็นผู้บริจาคที่ดิน

จอมพลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ฯ
เสด็จตรวจราชการนครลำปางเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙
ฉายภาพที่โรงทหารนครลำปาง กับเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตา
และหม่อมเจ้าบรรเดช (เด็กชายที่แต่งชุดทหารด้านหน้าคือ
เจ้าบุญสารเศวตโอรสเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตา)

พ.ศ. ๒๔๔๗ สร้างโรงเรียนบุญทวงษ์

พ.ศ. ๒๔๔๘ ถวายช้างพลายสำคัญที่พบที่ปางช้างส่วนพระองค์ที่ทุ่งฝายแต่รัชกาลที่ ๕ และในปีเดียวกันได้ซื้อ
ห้างกิมเซ่งหลีจัดสร้างเป็นโรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย

พระเสวตรอุดมวารีฯ ช้างเผือกที่พบในปางช้าง
ส่วนพระองค์ที่บ้านทุ่งฝาย นครลำปาง
เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตา น้อมเกล้าถวายรัชกาลที่ ๕

ร.ร.บุญทวงศ์ที่พ่อเจ้าบุญวาทย์ฯ
จัดสร้างให้ราษฎร

คณะนักเรียน โรงเรียนบุญวาทย์วิทยาลัย
สมัยแรกเริ่ม

พ.ศ. ๒๔๕๑ นำขบวนแห่จากนครลำปางลงไปรับเสด็จ รัชกาลที่ ๕ ที่เสด็จกลับจากการประพาสยุโรป

พ.ศ. ๒๔๕๒ ประทานทรัพย์ส่วนพระองค์ ๑๐,๐๐๐ บาทซื้อไม้ขนสัก ๒๐๐ ต้นสร้างศาลาเฝ้าสนามหลวง
(ศาลากลางจังหวัด)

พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จไปร่วมงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพรัชกาลที่ ๕ ที่กรุงเทพฯ

พ.ศ. ๒๔๕๔ โปรดให้ขยายถนนริมแม่น้ำวังสายหัวเวียง สร้างสะพานข้ามห้วยแม่กระต๊อบ

เรื่องราวลำปาง

โดยฮ้อยเมืองเก่า ๑๓๐๐ ปี ฮิดฮ้อยคนดีของดีดีสำปาง เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติคำสตรสำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

ทางด้านศาสนา เป็นประธานในการสร้างวัด ปฏิสังขรณ์วัดร่วมกับพ่อค้าชาวพม่า ไทยใหญ่ และ
ชาวนครลำปาง เช่นวัดจองคา วัดพระธาตุขวยปู วัดพระแก้วดอนเต้า วัดพระธาตุไฮสร้อย วัดบุญวาทย์วิหาร
วัดหมื่นกาด วัดทุ่งฝาย วัดสิงห์ไชย วัดศรีบุญโยง เป็นต้น

วัดจองคา

วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม

วัดหมื่นกาด

วัดบุญวาทย์วิหาร

วัดสิงห์ไชย

วัดศรีบุญโยง

เรื่องราวลำปาง

โดยอ้อยเมืองเก่า นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ยุคที่ ๓ : เมืองคู่มารมีจักรีวงศ์ (นครลำปาง) (พ.ศ. ๒๒๗๕ – ปัจจุบัน)

ทรงร่วมงานและกิจกรรมกับเจ้านายฝ่ายเหนือกับส่วนกลางอยู่เสมอ

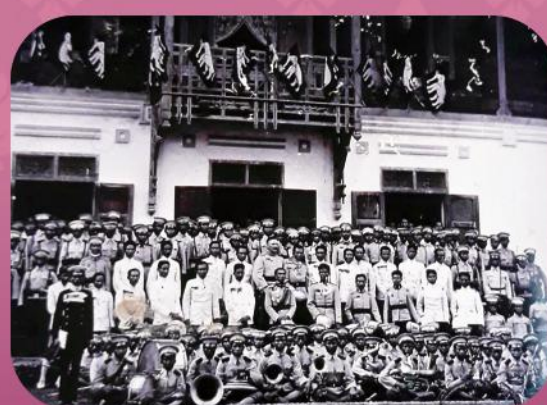
รับเสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระดำรงราชานุภาพ

แต่งแผนผังงานรับเสด็จเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ฯ

เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ฉายภาพร่วมกับพระญาติ

เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ฉายภาพร่วมกับราชการ ทหาร และวงดุริยางค์คุ้มหลวง ณ ศาลาเค้านามหลวง (ศาลากลางจังหวัด)

เจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ ถึงแก่พิราลัย วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ พระชนมายุได้ ๖๕ พรรษา
พระราชทานเพลิงศพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐

คุ้มหลวงเจ้าบุญวาทย์วงษ์มานิตฯ

เรื่องราวลำปาง

โดยช่วยเมืองเก่า
นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี
เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติคำศัพท์โบราณ ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ผังเมืองนคร

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ภาพจากวารสาร
เมืองโบราณ

โดยอ้อยเมืองเก่า ๑๓๐๐ ปี
ฮีดอ้อยคนดีของดีดีสำปาง
เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์สำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

ปัจฉิมบท

เครือข่ายลำปางรักษามืองเก่าเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมในจังหวัดลำปางที่ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๖๐ โดยจุดประสงค์ต้องการให้พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ ที่บุคคล กลุ่มบุคคล ชุมชน องค์กรจากทุกภาคส่วนที่เห็นความสำคัญและตระหนักถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์เมืองลำปางที่มีอายุยาวนานกว่า ๑๓๐๐ ปี ได้มารวมกัน ในรูปเครือข่าย เพื่อจัดกระบวนการและกิจกรรมในหลายรูปแบบให้ชุมชนสังคมในลำปางเห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่านี้ อันนำไปสู่การรู้จักตัวตน เกิดความรู้สึกรักและภูมิใจในบ้านเกิดเมืองนอน แผ่นดินถิ่นเกิด หรือถิ่นที่อยู่อาศัยของตน สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข อยากเข้ามีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์ สืบสานและ พัฒนา อีกทั้งส่งต่อคุณค่านี้ไปยังอนุชนรุ่นต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็พร้อมที่จะแบ่งปันให้กับผู้มาเยือนเมืองลำปาง ได้ชื่นชมและเรียนรู้ไปด้วยในทุกโอกาส

เอกสารสรุปภาพรวมประวัติศาสตร์เมืองลำปาง ๓ ยุคฉบับนี้ เป็นผลงานด้านวิชาการของเครือข่ายลำปางรักษามืองเก่า ที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น เพื่อให้เป็นเนื้อหาหลักของการจัดทำชุดนิทรรศการใน “งานช่วงหลวงเวียงละกอน ครั้งที่ ๑” ที่จัดขึ้นเมื่อ วันที่ ๔ - ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ รวมทั้งจะใช้เป็นฐานในการจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองลำปาง และการผลิตสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆที่จะสามารถทำให้เด็กนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งชุมชนสังคมเมืองลำปางรู้จักตัวตน รู้จักรากเหง้าของตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาจังหวัดลำปางสู่ชุมชนสังคมร่มเย็นเป็นสุข มีความเข้มแข็ง สามารถ จัดการตนเองได้ รวมทั้งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของเครือข่ายลำปางรักษามืองเก่าและสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์และพันธะสัญญาที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้กับภาคีเครือข่ายต่อไป

พ.อ. สันติสุข ตีบุคคำ

ประธานเครือข่ายลำปางรักษามืองเก่า

๑๘ ม.ค. ๒๕๖๕

โดยอวยเมืองเก่า
นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี
เมือง ๓ ยุค

(ตามรอยประวัติศาสตร์นครลำปาง ๑,๓๐๐ ปี : เมือง ๓ ยุค)

คณะผู้จัดทำ

๑ . อาจารย์มงคล ฤกษ์นิกร _____	ผู้เรียบเรียงเนื้อหา
๒ . อาจารย์บุญส่ง คุวรากุล _____	ผู้เรียบเรียง
๓ . อาจารย์สุจิตรา ศรีนุต _____	ผู้เรียบเรียง
๔ . คณะกรรมการเครือข่ายลำปางรักษ์เมืองเก่า _____	ผู้อำนวยการผลิต
๕ . ผู้อำนวยการและทีมงานศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษาลำปาง _____	ผลิตสื่อมัลติมีเดีย
๖ . ร้านเต็มใจ ไวนิล - สื่อโฆษณา _____	ออกแบบต้นฉบับ
๗ . บริษัท วี พลัส กรุป (ไทยแลนด์) จำกัด _____	จัดพิมพ์และรูปเล่ม

ISBN : ๙๗๘ - ๖๑๖ - ๕๕๓ - ๘๐๘ - ๗

จัดพิมพ์ : จัดพิมพ์เพื่อให้ชุมชนสังคมในจังหวัดลำปางเห็นความสำคัญเกิดความรักความภูมิใจในบ้านเกิด
เมืองนอนและได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมให้ดำรงอยู่ตลอดไป

ผู้เรียบเรียง : นายมงคล ฤกษ์นิกร

ผู้จัดพิมพ์ : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดลำปาง กระทรวงวัฒนธรรม

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : เมษายน ๒๕๖๖

จำนวนพิมพ์ : ๒,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : บริษัท วี พลัส กรุป (ไทยแลนด์) จำกัด สำนักงานใหญ่

๒/๑๕ หมู่ที่ ๘ ตำบลสำโรงใต้ อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ๑๐๑๓๐

เลขที่ผู้เสียภาษี : ๐๑๐๕๕๔๙๐๗๖๖๐๗ โทรศัพท์ : ๐๘๑ ๕๕๐ ๕๙๕๒

อีเมลล์ : sale@bangkokprint.com

เชียงใหม่ 92
 เชียงราย 225
 เชียงตุง 458
 เชียงทอง (หลวงพระบาง) 554
 เชียงรุ่ง (นาหว้า)
 กม. 597
 สี่แยกห้าแย่ง
 ประตูสู่ล้านนา

